

DZIENNIK URZĘDOWY

KOMENDY GŁÓWNEJ PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

Warszawa, dnia wtorek, 11 lipca 2023 r.

Poz. 9

ZARZĄDZENIE NR 1 KOMENDANTA GŁÓWNEGO PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ

z dnia 18 maja 2023 r.

zmieniające zarządzenie w sprawie ramowego regulaminu służby w jednostkach organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej oraz regulaminu musztry i ceremoniału pożarniczego

Na podstawie art. 10 ust. 6 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2022 r. poz. 1969 oraz z 2023 r. poz. 240, 347 i 641) zarządza się, co następuje:

§ 1. W zarządzeniu nr 5 Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej z dnia 21 czerwca 2006 r. w sprawie ramowego regulaminu służby w jednostkach organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej oraz regulaminu musztry i ceremoniału pożarniczego (Dz. Urz. KG PSP poz. 4, z 2008 r. poz. 9 oraz z 2022 r. poz. 6) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) uchyla się § 2;
- 2) załącznik nr 2 otrzymuje brzmienie określone w załączniku do niniejszego zarządzenia;
- 3) w załączniku nr 3 po § 4 dodaje się § 4a w brzmieniu:

„§ 4a. 1. W celu realizacji zadań związanych z reprezentowaniem Państwowej Straży Pożarnej podczas obchodów świąt państwowych, narodowych, pożarniczych i innych oraz uroczystości organizowanych przez inne służby mundurowe, powołuje się Kompanię Reprezentacyjną Państwowej Straży Pożarnej.

2. W skład Kompanii Reprezentacyjnej Państwowej Straży Pożarnej wchodzi strażacy w służbie stałej i przygotowawczej z Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej wyznaczeni przez Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej oraz strażacy w służbie stałej, przygotowawczej i kandydackiej ze Szkoły Głównej Służby Pożarniczej wyznaczeni przez Rektora-Komendanta.

3. Z Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej do Kompanii Reprezentacyjnej Państwowej Straży Pożarnej wyznacza się co najmniej 5 strażaków.

4. Ze Szkoły Głównej Służby Pożarniczej do Kompanii Reprezentacyjnej Państwowej Straży Pożarnej wyznacza się co najmniej 5 strażaków w służbie stałej i przygotowawczej oraz co najmniej 75 strażaków w służbie kandydackiej.

5. Kompania Reprezentacyjna Państwowej Straży Pożarnej uczestniczy w uroczystościach zgodnie z dyspozycją Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej.”.

§ 2. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem następującym po dniu podpisania.

Komendant Główny Państwowej
Straży Pożarnej

gen. brygadier Andrzej Bartkowiak

Załącznik do zarządzenia Nr .....
Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej
z dnia ..... 2023 r.

REGULAMIN MUSZTRY

Dział I**POSTANOWIENIA OGÓLNE**

Rozdział 1

Wstęp i definicje

Rozdział 2

Dowodzenie w musztrze

Dział II**FORMY ZACHOWANIA SIĘ STRAŻAKÓW**

Rozdział 1

Ogólne zasady oddawania honorów

Rozdział 2

Wzajemne zwracanie się strażaków

Rozdział 3

Składanie meldunku i służbowe przedstawianie się

Dział III**MUSZTRA INDYWIDUALNA**

Rozdział 1

Postawa zasadnicza i postawa swobodna

Rozdział 2

Zwroty w miejscu

Rozdział 3

Marsz, bieg i zatrzymanie

Rozdział 4

Występowanie i wstępowanie

Rozdział 5

Oddawanie honorów

Rozdział 6

Zdejmowanie i nakładanie nakrycia głowy

Dział IV**MUSZTRA ZESPOŁOWA**

Rozdział 1

Asysta honorowa Państwowej Straży Pożarnej

Rozdział 2

Sekcja – zbiórka, równanie, odliczanie, odstępowanie, łączenie oraz zmiana ugrupowania i szyku

Rozdział 3

Pluton – zaginanie skrzydeł oraz zmiana ugrupowania i szyku

Rozdział 4

Kompania

Rozdział 5

Batalion i pododdziały dwóch lub więcej jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej

Rozdział 6

Marsz, zmiana kierunku, zatrzymanie i śpiew pododdziału

Rozdział 7

Oddawanie honorów przez pododdziały

Dział V

MUSZTRA PODODDZIAŁÓW Z POJAZDAMI POŻARNICZYMI

Rozdział 1

Szyki

Rozdział 2

Wsiadanie i wysiadanie z pojazdów pożarniczych

Rozdział 3

Dowodzenie pojazdami pożarniczymi

Rozdział 4

Oddawanie honorów w pojazdach pożarniczych

ZAŁĄCZNIKI

Dział I.**POSTANOWIENIA OGÓLNE****Rozdział 1.****Wstęp i definicje**

§ 1. 1. Regulamin musztry określa formy zachowania się strażaków Państwowej Straży Pożarnej, zwanych dalej „strażakami”, oraz uporządkowane i jednolite sposoby wykonywania czynności.

2. Regulamin musztry obejmuje musztrę indywidualną i zespołową.

3. Musztra indywidualna przygotowuje strażaka do indywidualnych wystąpień służbowych oraz do działania w zespole.

4. Musztra zespołowa przygotowuje pododdziały i jednostki organizacyjne Państwowej Straży Pożarnej do wystąpień służbowych, w tym działania w szyku pieszym i z pojazdami pożarniczymi.

5. Znaki graficzne użyte w regulaminie musztry określa **załącznik nr 1 do regulaminu musztry**.

§ 2. Ilekroć w regulaminie musztry jest mowa o:

- 1) komendzie – należy przez to rozumieć krótki rozkaz podany słownie (także przez środki łączności) do natychmiastowego wykonania, a w odniesieniu do pododdziału lub pododdziałów, do wykonania jednocześnie i w sposób jednolity;
- 2) meldunku – należy przez to rozumieć zwięzłą informację, którą składa podwładny przełożonemu;
- 3) młodszym stopniem – należy przez to rozumieć strażaka, który ma niższy stopień;
- 4) musztrze – należy przez to rozumieć ćwiczenia, w czasie których uczy się lub doskonali umiejętności przyjmowania postawy zasadniczej i swobodnej, oddawania honorów, wydawania i wykonywania komend, formowania szyku oraz zachowania się w szyku i poza nim;
- 5) pododdziale – należy przez to rozumieć wyznaczoną grupę strażaków z jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej, ustawionych w szyku i mających realizować określone zadania;
- 6) podwładnym – należy przez to rozumieć strażaka podporządkowanego przełożonemu w myśl struktury jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej oraz struktury Państwowej Straży Pożarnej;
- 7) przełożonym – należy przez to rozumieć strażaka lub osobę niebędącą strażakiem, któremu na mocy przepisów prawa, decyzji, rozkazu lub polecenia podporządkowano strażaka (podwładnego lub strażaków) w myśl struktury jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej oraz struktury Państwowej Straży Pożarnej, uprawnionego (uprawnioną) do wydawania rozkazów, poleceń służbowych podwładnym i kierowania ich czynnościami służbowymi. Strażak może być również przełożonym w stosunku do strażaków niepodporządkowanych mu pod względem organizacyjnym, w zakresie realizacji zadań służbowych, wynikających z innych dokumentów kompetencyjnych lub przepisów prawa;
- 8) rozkazie – należy przez to rozumieć polecenie określonego działania lub jego zaniechania, wydane ustnie lub na piśmie przez przełożonego;
- 9) równym stopniem – należy przez to rozumieć strażaka, który ma ten sam stopień;
- 10) starszym stopniem – należy przez to rozumieć strażaka, który ma wyższy stopień;
- 11) szyku – należy przez to rozumieć określone w regulaminie musztry ustawienie strażaków do wspólnego wykonywania czynności;
- 12) ugrupowaniu – należy przez to rozumieć ustawienie strażaków, pododdziałów lub pododdziałów z pojazdami pożarniczymi w szyku odpowiednim do wykonywania określonych czynności, frontem w wyznaczonym kierunku, w określonych odstępach i odległościach; rozróżnia się ugrupowania rozwinięte i marszowe.

§ 3. 1. Strażacy (pododdziały) występują i działają w odpowiednim ugrupowaniu i szyku. Szyk tworzy minimum dwóch strażaków, w szczególności szereg lub rząd. Strażacy (pododdziały) ustawiają się w szyku zgodnie z podziałem organizacyjnym lub w sposób nakazany przez dowódcę.

2. Szyk składa się z następujących elementów:

- 1) skrzydła – prawe i lewe zakończenie szyku;
- 2) frontu – kierunek ustawienia strażaków lub pojazdów pożarniczych;

3) czoła kolumny – początek kolumny;

4) ogona kolumny – koniec kolumny;

5) odstęp – oddalenie między strażakami, pododdziałami lub pojazdami pożarniczymi, mierzone wzdłuż frontu szyku;

6) odległości – oddalenie między strażakami, szeregami, pododdziałami lub pojazdami pożarniczymi, mierzone w głąb szyku;

7) szerokości – odstęp między skrzydłami szyku;

8) głębokości – odległość od czoła do ogona szyku;

9) kierunkowego – poruszający się w nakazanym kierunku strażak (pojazd pożarniczy), do którego równają inni strażacy (pojazdy pożarnicze); w ugrupowaniu marszowym to strażak (pojazd pożarniczy) na prawym skrzydle czoła kolumny (pierwszego szeregu);

10) zamykającego – strażak (pojazd pożarniczy) znajdujący się w ostatnim szeregu kolumny na lewym skrzydle.

3. Strażacy w szyku wykonują:

1) krycie – ustawienie się strażaków lub pododdziałów w rzędzie, w linii prostej;

2) równanie – ustawienie się strażaków lub pododdziałów w szeregu, w linii prostej;

3) odstępowanie – zwiększanie odstępów między strażakami (pododdziałami) w szyku o określoną liczbę kroków;

4) łączenie – powrót do szyku poprzedniego (przed odstępowaniem).

4. Elementy szyku w ugrupowaniu rozwiniętym i marszowym określa **załącznik nr 2 do regulaminu musztry**.

§ 4. 1. Szereg to szyk, w którym strażacy stoją obok siebie w odstępie równym szerokości jednej dłoni (mierzonej na wysokości łokci), frontem w jednym kierunku, w linii prostej.

2. Dwuszerog to szyk, w którym dwa szeregi strażaków stoją jeden za drugim, frontem w jednym kierunku, w odległości równej półtorej długości wyciągniętej ręki z wyprostowanymi palcami (około 1,0–1,2 metra). Strażacy drugiego szeregu kryją swoich poprzedników. Dwuszerog jest pełny, jeżeli strażaka lewoskrzydłowego pierwszego szeregu kryje strażak drugiego szeregu, niepełny – jeżeli nie kryje.

3. Czwórszerog to szyk, w którym cztery szeregi strażaków stoją jeden za drugim, frontem w jednym kierunku, w odległościach równych pół długości wyciągniętej ręki z wyprostowanymi palcami (około 0,4 metra). Strażacy drugiego, trzeciego i czwartego szeregu kryją swoich poprzedników. Czwórszerog jest pełny, jeżeli strażaka lewoskrzydłowego pierwszego szeregu kryją strażacy drugiego, trzeciego i czwartego szeregu, niepełny – jeżeli nie kryje chociaż jeden z nich.

4. W razie potrzeby można formować inne szyki, w szczególności trójszerog. Odległości pomiędzy poszczególnymi szeregami wynoszą pół długości wyciągniętej ręki z wyprostowanymi palcami (około 0,4 metra).

§ 5. 1. Kolumna to szyk, w którym strażacy, stojąc w jednym kierunku, jeden za drugim, w ustalonych odległościach, umożliwiających zachowanie określonych w regulaminie musztry odstępów między strażakami po przeformowaniu w ugrupowanie rozwinięte, tworzą rząd (kolumnę pojedynczą) lub dwa, trzy albo cztery rzędy, formując odpowiednio kolumnę dwójkową, trójkową oraz czwórkową. W czasie marszu odległości między poszczególnymi szeregami kolumny wynoszą półtorej długości wyciągniętej ręki z wyprostowanymi palcami (około 1,0–1,2 metra).

2. Głębokość kolumny pieszej nie może być mniejsza niż jej szerokość.

3. Linia kolumn to szyk, w którym kolumny pododdziałów (pojazdów) stoją jedna obok drugiej na tej samej wysokości, w ustalonych odstępach, czołem w jednym kierunku. Dla kolumny pododdziałów przyjmuje się odstęp jednego kroku pomiędzy poszczególnymi pododdziałami. Dopuszcza się większy odstęp pomiędzy poszczególnymi pododdziałami, w szczególności gdy scenariusz uroczystości przewiduje występowanie i wstępowanie strażaków do szyku, np. w czasie promocji na pierwszy stopień oficerski lub podczas wręczania odznak orderów i odznaczeń.

Rozdział 2.

Dowodzenie w musztrze

§ 6. 1. Dowódca ugrupowania zajmuje miejsce w szyku, z którego może najdogodniej dowodzić.

2. Dowódcy niższych szczebli znajdują się w miejscach określonych dla nich w regulaminie musztry i mogą występować z szyku tylko na komendę lub za zgodą dowódcy ugrupowania.

§ 7. 1. Komenda składa się z zapowiedzi i hasła, np. „**Na prawo – PATRZ**”. Występują komendy, które mogą składać się tylko z hasła, w szczególności „**BACZNOŚĆ**” i „**SPOCZNIJ**”.

2. Dowódca, podając komendę strażakom w ugrupowaniu rozwiniętym, stoi na środku przed frontem szyku, w odległości umożliwiającej obserwowanie skrzydeł lub większej części szyku bez konieczności odwracania głowy. Dopuszcza się również wydawanie komend dla pododdziału przez dowódcę stojącego na prawym skrzydle. Dowódca zmienia swoje ustawienie poprzez wykrok prawą nogą z jednoczesnym zwrotem w lewo. Po postawieniu prawej nogi, dostawia lewą nogę. Po wydaniu komendy wraca na poprzednie miejsce, wykonując wykrok w tył prawą nogą z jednoczesnym zwrotem w prawo i następnie dostawia lewą nogę. W przypadku wydania komendy do przeformowania w ugrupowanie marszowe i rozpoczęcia marszu, postępuje w sposób określony w § 49 ust. 3.

3. Dowódca, podając pierwsze komendy dla pododdziału (pododdziałów), poprzedza je zapowiedzią zawierającą nazwę tego pododdziału i zwrotem „**Na moją komendę**”, np. „**Pododdziały, na moją komendę**”.

4. Zapowiedź komendy podaje się wyraźnie, niskim i donośnym głosem.

5. Hasło komendy (w regulaminie musztry zapisane wielkimi literami) podaje się po krótkiej przerwie, głośno, wyraźnie, krótko i dobitnie. Po hasle należy wykonać komendę.

6. Dowódca maszerujący na czele pododdziału podaje komendy bez zatrzymywania się, odwracając głowę w lewo. Zapowiedź i hasło komendy podawane są na lewą nogę i wykonywane na kolejną lewą nogę.

7. Podczas samodzielnego marszu pododdziału dowódcy mogą wychodzić z szyku, aby podać komendy i sprawdzić ich wykonanie. Czynność tę poprzedza określenie dalszego kierunku marszu pododdziału, np. „**Na wprost – MARSZ**”.

8. Jeżeli dowodzenie pododdziałem (strażakiem) przejmuje inny dowódca, poprzedza to zapowiedzią zawierającą nazwę tego pododdziału (stopień i nazwisko strażaka) oraz zwrotem „**Na moją komendę**”.

§ 8. 1. W celu zwrócenia uwagi pododdziałów lub poszczególnych strażaków, w zapowiedzi komendy wymienia się nazwę pododdziału lub stopień i nazwisko strażaka, np. „**Kompania pierwsza, w szeregu – ZBIÓRKA**”, „**Strażak (nazwisko), w prawo – ZWROT**”.

2. Komendy w miejscu poprzedza komenda „**BACZNOŚĆ**”. Wyjątek stanowią komendy:

- 1) składające się z samego hasła;
- 2) skierowane do konkretnego pododdziału lub grupy strażaków, np. „**Poczet sztandarowy, przed front szyku – MARSZ**”;
- 3) skierowane do strażaka, np. „**Strażak (nazwisko) – WYSTĄP**”;
- 4) do odliczenia, np. „**Kolejno – ODLICZ**”.

3. Komendy przekazywane przez środki łączności, dotyczące wszystkich pododdziałów, przyjmują i natychmiast podają swoim pododdziałom ich dowódcy.

4. W celu przerwania niewłaściwie wykonywanej czynności, wykonania niewłaściwie wydanej komendy lub powrotu do poprzedniego położenia, podaje się komendę „**WRÓĆ**”. Strażacy wracają wtedy do takiej postawy, w jakiej byli przed rozpoczęciem wykonywania czynności wskazanej ostatnią komendą.

5. Podczas podawania komend i wydawania rozkazów poszczególnym strażakom wymienia się stopień i nazwisko strażaka lub jego stanowisko służbowe.

Dział II.**FORMY ZACHOWANIA SIĘ STRAŻAKÓW****Rozdział 1.****Ogólne zasady oddawania honorów**

§ 9. 1. Oddawanie honorów jest zewnętrzną oznaką szacunku dla tradycji, symboli (barw i znaków) narodowych, pożarniczych i służb mundurowych, dyscypliny i jedności strażaków oraz wyrazem wzajemnego szacunku, w szczególności dla przełożonych i starszych stopniem.

2. Strażaków obowiązuje oddawanie honorów i odpowiadanie na oddane honory zarówno w służbie jak i poza nią.

3. Podwładni i młodsi stopniem obowiązani są oddawać honory pierwsi, a strażacy równi stopniem jednocześnie.

4. Strażacy są obowiązani oddawać honory:

- 1) Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) Marszałkowi Sejmu;
- 3) Marszałkowi Senatu;
- 4) Prezesowi Rady Ministrów;
- 5) Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji;
- 6) sekretarzowi stanu i podsekretarzowi stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji;
- 7) Komendantowi Głównemu Państwowej Straży Pożarnej;
- 8) przełożonym, starszym i równym stopniem;
- 9) fladze państwowej Rzeczypospolitej Polskiej w czasie jej podnoszenia i opuszczania oraz sztandarom jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej;
- 10) przed Grobem Nieznanego Żołnierza;
- 11) symbolom i miejscom upamiętniającym bohaterską walkę i męczeństwo Narodu Polskiego i innych narodów, jeżeli są tam wystawione umundurowane posterunki honorowe;
- 12) trumnie lub urnie w czasie uroczystości pogrzebowych z asystą honorową Państwowej Straży Pożarnej.

5. W czasie oficjalnego wykonywania lub odtwarzania **hymnu Rzeczypospolitej Polskiej**, hymnów innych państw, „**Hasła Wojska Polskiego**” oraz sygnałów: „**Służba wartownicza**”, „**Śpij Kolego**”, „**Cisza**” i „**Zapada zmrok**” strażacy występujący indywidualnie, w tym strażacy zajmujący miejsca na trybunie honorowej, przyjmują postawę zasadniczą, a jeżeli są w nakryciu głowy salutują.

6. W pomieszczeniach służbowych strażak oddaje honory przełożonym (w myśl struktury jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej oraz struktury Państwowej Straży Pożarnej) oraz starszym stopniem przez powstanie, przyjęcie postawy zasadniczej i skłon głowy (występując bez nakrycia głowy) – tylko podczas pierwszego ich przybycia.

7. W miejscach, w których tę samą osobę spotyka się kilkakrotnie w krótkim czasie, w szczególności w czasie przerw w naradach, odprawach, zajęciach szkoleniowych, na dworcach, w parkach oraz miejscach pełnienia służb dyżurnych, honory oddaje się tylko podczas pierwszego spotkania.

8. Żołnierzom i funkcjonariuszom innych formacji mundurowych oraz żołnierzom i funkcjonariuszom innych formacji mundurowych innych państw, w szczególności strażakom innych państw, honory można oddawać na zasadach wzajemności.

9. Strażak nie oddaje honorów w czasie:

- 1) po ogłoszeniu alarmu oraz w czasie bezpośredniego udziału w działaniach ratowniczych;
- 2) udzielania pomocy poszkodowanym;
- 3) przechodzenia przez jezdnię, torowiska i miejsca o nasilonym ruchu drogowym;
- 4) uczestnictwa w kondukcje pogrzebowym;
- 5) prowadzenia pojazdów lub obsługiwanie maszyn i urządzeń;

~~6) mijania się w odległości większej niż (około) 15 kroków oraz mijania osób będących po drugiej stronie ulicy;~~

- 7) jazdy środkami komunikacji powszechnej, jeżeli warunki na to nie pozwalają;
- 8) przebywania w pomieszczeniach higieniczno-sanitarnych;
- 9) przebywania w kuchni;
- 10) przebywania na stołówce;
- 11) wykonywania prac porządkowo-gospodarczych;
- 12) wykonywania ćwiczeń praktycznych podczas szkolenia i doskonalenia zawodowego;
- 13) poruszania się po schodach;
- 14) prowadzenia psa służbowego.

10. Strażak zachowuje się w sposób zwyczajowo przyjęty, kierując się poczuciem karności, godności i zasadami dobrego wychowania w sytuacjach nie przewidzianych w regulaminie musztry oraz w czasie:

- 1) przebywania w obiektach użyteczności publicznej, np. szpitalach, teatrach, miejscach kultu religijnego, czytelniach lub stołówkach;
- 2) zajęć sportowych;
- 3) palenia tytoniu i papierosów elektronicznych.

11. Jeżeli strażak zna przełożonego, starszego stopniem występującego w ubiorze cywilnym, oddaje mu honory w sposób zgodny z regulaminem musztry. Podwładny i młodszy stopniem będący w ubiorze cywilnym pozdrawia przełożonych oraz starszych stopniem w sposób przyjęty w środowisku cywilnym.

§ 10. 1. Pododdziały oddają honory w ugrupowaniu rozwiniętym lub marszowym:

- 1) Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) Marszałkowi Sejmu;
- 3) Marszałkowi Senatu;
- 4) Prezesowi Rady Ministrów;
- 5) Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji;
- 6) sekretarzowi stanu i podsekretarzowi stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji;
- 7) Komendantowi Głównemu Państwowej Straży Pożarnej;
- 8) Zastępcom Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej;
- 9) właściwemu kierownikowi jednostki organizacyjnej PSP, jego zastępcom oraz jego przełożonym;
- 10) sztandarom;
- 11) przed Grobem Nieznanego Żołnierza;
- 12) w czasie oficjalnego wykonywania lub odtwarzania **hymnu Rzeczypospolitej Polskiej**, hymnów innych państw, „**Hasła Wojska Polskiego**”, sygnałów: „**Służba wartownicza**”, „**Śpij Kolego**”, „**Cisza**” i „**Zapada zmrok**” oraz podnoszenia i opuszczania flagi państwowej Rzeczypospolitej Polskiej, a także w czasie uroczystości pogrzebowych z asystą honorową Państwowej Straży Pożarnej lub wojskową asystą honorową:
  - a) w ugrupowaniu rozwiniętym – na komendę,
  - b) w ugrupowaniu marszowym – po zatrzymaniu się i zwróceniu frontem w kierunku nakazanym przez dowódcę.

2. Jeżeli strażacy występują w ugrupowaniu (rozwiętym lub marszowym), podaje się komendy jak dla pododdziałów.

§ 11. Oddawanie honorów sztandarem reguluje „Ceremoniał pożarniczy Państwowej Straży Pożarnej”.

Rozdział 2.

Wzajemne zwracanie się strażaków

§ 12. 1. Strażacy zwracając się służbowo zarówno do przełożonego oraz starszego stopniem jak i podwładnego, młodszego stopniem oraz równego stopniem, wymieniają przed stopniem słowo „Pan” lub „Pani”.

2. Przełożeni i starsi stopniem w rozmowach służbowych mogą zwracać się do podwładnych i młodszych stopniem wymieniając tylko ich stopień i nazwisko.

3. Wymienianym stanowiskom służbowym i stopniom nie nadaje się formy żeńskiej. Strażak używa określeń, np. „Pani Komendant” lub „Pani Brygadier”.

4. Strażak w służbie kandydackiej, w czasie podawania stopnia, zawsze używa właściwego tytułu, np. „Starszy Strażak Podchorąży” lub „Strażak Kadet”.

5. Strażacy zwracając się do siebie oficjalnie przyjmują postawę zasadniczą i oddają honory. Po wydaniu rozkazu (przyjęciu meldunku) przełożony i starszy stopniem może zezwolić przyjąć postawę swobodną.

6. Podczas witania się (pożegnania) przełożony i starszy stopniem stosuje zwrot „Czołem” lub „Czołem Panie Kapitanie”. Podwładny i młodszy stopniem odpowiada, np. „Czołem Panie Brygadierze”, „Czołem Panie Nadbrygadierze” lub „Czołem Panie Komendancie”. Zwrot ten stosuje się tylko w odpowiedzi na powitanie lub pożegnanie przełożonego – podwładny i młodszy stopniem nie używa tego zwrotu z własnej inicjatywy. Podwładny i młodszy stopniem odpowiada, np. „Czołem Panie Ministrze” na dowolną formułę powitania, przyjętą w środowisku cywilnym, użytą przez przełożonego.

7. W formule powitania (pożegnania), w szczególności o której mowa w ust. 6, stosuje się skróconą nazwę:

a) stopnia, np. „Panie Kapitanie” lub „Panie Brygadierze”, zamiast „Panie Młodszy Kapitanie” lub „Panie Starszy Brygadierze” albo

b) stanowiska służbowego, np. „Panie Komendancie”, zamiast „Panie Zastępco Komendanta”.

8. Dopuszcza się stosowanie zwrotu, o którym mowa w ust. 6, w połączeniu z tytułem strażaka w służbie kandydackiej, np. „Czołem Panie Podchorąży”.

9. Strażak zwracający się do rektora, ambasadora oraz osoby zajmującej inne stanowisko, może zwracać się używając form tytułatury dla danego stanowiska, np. „Wasza Magnificencjo”.

10. Strażak zwracający się do kapelanów, używa form tytułatury właściwej dla religii lub wyznania, np. „Księżę kapelanie”, „Księżę biskupie” lub „Wasza Ekszelencjo”.

11. Na wyrażoną pochwałę lub podziękowanie strażak odpowiada „Ku chwale Ojczyzny” i oddaje honory.

12. W odpowiedzi na polecenie, rozkaz przełożonego lub starszego stopniem, strażak odpowiada twierdząco, np. „Tak jest”, „Zrozumiałem” lub przecząco „Nie zrozumiałem”. W przypadku, gdy polecenie nie jest jasne dla przyjmującego, strażak prosi o jego powtórzenie lub wyjaśnienie.

§ 13. 1. W służbowych rozmowach telefonicznych strażaków obowiązuje wzajemne przedstawienie się. Strażak, który otrzymał telefoniczny sygnał, zgłasza się podając swój stopień i nazwisko, a w razie powiadomienia lub stwierdzenia, że będzie rozmawiał z przełożonym używa zwrotu „Melduję się”, np. „Melduję się Panie Brygadierze”, a po zakończonej rozmowie – „Odmeldowuję się” i czeka na zakończenie połączenia przez przełożonego.

2. W przypadku, kiedy strażak łączy się z przełożonym, po uzyskaniu połączenia melduje się. Po otrzymaniu informacji od przełożonego dotyczącej sposobu załatwienia zgłoszonej sprawy, podwładny wypowiada formułę „Odmeldowuję się” i czeka na zakończenie połączenia przez przełożonego.

§ 14. W czasie pełnienia służby dyżurnej podaje się również nazwę pełnionej służby, np. „Dyżurny operacyjny kraju brygadier (nazwisko)”.

§ 15. 1. Chcąc wejść do pomieszczenia służbowego przełożonego strażak puka do drzwi i po otrzymaniu zgody wchodzi, przyjmuje postawę zasadniczą, oddaje honory i melduje się np. „Panie Brygadierze, strażak (nazwisko) melduje się w sprawie (krótko opisuje temat rozmowy, np. „w sprawie urlopu”, „w sprawie wyjaśnień)”. Wyrażając zgodę na wejście do pomieszczenia służbowego, przełożony lub starszy stopniem używa zwrotu, np. „WEJŚĆ” lub „PROSZĘ”.

~~2. Strażak meldując się na polecenie przełożonego zamiast „Melduje się w sprawie”, używa zwrotu „Melduje się na rozkaz”, np. „Panie Brygadierze, strażak (nazwisko) melduje się na rozkaz” lub „Panie Brygadierze, melduję się na rozkaz”.~~

3. Strażak przed wejściem do pomieszczenia przełożonego, pozostawia wierzchnie okrycie i nakrycie głowy, z wyjątkiem pełnienia służby, sytuacji nadzwyczajnej lub pilnego wezwania.

4. Chcąc zwrócić się do strażaka przebywającego w obecności przełożonego (starszego stopniem) należy oddać honory, a następnie prosić przełożonego o pozwolenie na zwrócenie się do drugiego strażaka, np. **„Panie Kapitanie, sekcyjny (nazwisko) prosi o pozwolenie zwrócenia się do Pana Ogniomistrza”**. Jeżeli występuje kilku strażaków w tym samym stopniu – wymienia się nazwisko strażaka, do którego chce się zwrócić.

5. W przypadku, gdy w pomieszczeniu przebywa bezpośredni przełożony lub przełożony wyższego szczebla, np. przełożony bezpośredniego przełożonego, i starszy stopniem niebędący przełożonym, strażak wchodzący zwraca się do swego najwyższego przełożonego.

6. Po załatwieniu sprawy i uzyskaniu zgody na odejście, np. **„Panie Kapitanie, proszę o pozwolenie na odejście”**, strażak oddaje honory i odchodzi.

7. Zgodę na odejście wydaje najwyższy przełożony, który wydał zgodę na zwrócenie się do innego strażaka.

8. W przypadku, gdy przełożony, do którego strażak się meldował, nie może przyjąć meldunku, np. rozmawia przez telefon lub opuścił dane miejsce, strażak zwraca się o pozwolenie odejścia do najwyższego przełożonego obecnego na miejscu. Jeżeli nie ma przełożonego, zgodę na odejście wydaje strażak, do którego się zwracał.

9. Strażak znajdujący się w obecności przełożonego lub starszego stopniem powinien przestrzegać zasad taktownego zachowania się. Bez jego zgody nie wolno mu siadać, palić, jeść i korzystać z telefonu komórkowego.

§ 16. 1. Podczas mijania się w warunkach uniemożliwiających swobodne przejście (np. wąskie korytarze lub wąskie klatki schodowe), strażak ustępuje miejsca przełożonemu i starszemu stopniem przyjmując postawę zasadniczą, stając frontem do niego.

2. Chcąc ominąć stojącego w wąskim przejściu przełożonego lub starszego stopniem, strażak po oddaniu honorów zwraca się o pozwolenie przejścia, np. **„Panie Brygadierze proszę o pozwolenie przejścia”**. Po uzyskaniu pozwolenia oddaje honory i odchodzi.

3. W grupie strażaków znajdujących się w wąskim przejściu pierwszy, który zauważy przełożonego, starszego stopniem podaje komendę **„PRZEJŚCIE”**. Strażacy przepuszczają przechodzącego, stają frontem do niego i przyjmują postawę zasadniczą.

Rozdział 3.

Składanie meldunku i służbowe przedstawianie się

§ 17. 1. Meldunek składa podwładny przełożonemu. W meldunku podaje się kolejno: stopień przełożonego lub stanowisko osoby cywilnej, swoje stanowisko służbowe lub pełnioną funkcję, stopień, nazwisko i wykonywaną czynność przez pododdział lub meldującego albo cel przybycia, np. **„Panie Brygadierze, dowódca sekcji młodszy aspirant (nazwisko) melduje sekcję w czasie przerwy w zajęciach”**.

2. Przełożonemu, który zna meldującego można składać meldunek bez podania stanowiska służbowego, stopnia i nazwiska, np. **„Panie Kapitanie, melduję wykonanie rozkazu”**.

3. Osobom cywilnym, z wyjątkiem osób uprawnionych do przyjmowania meldunku – wymienionych w „Ceremoniale pożarniczym Państwowej Straży Pożarnej”, strażacy składają sprawozdanie, używając stosownych określeń, np. **„Panie starosto, (nazwa stanowiska służbowego, stopień i nazwisko) informuję (przedstawiam, wyjaśniam), że (przekazywane informacje)”**.

4. W czasie składania meldunku przepisy § 12 ust. 7 stosuje się odpowiednio, z tym że strażakowi meldunek składa się wyłącznie według stopnia a nie stanowiska służbowego.

5. Meldunek składa się w szczególności w następujących sytuacjach:

- 1) w razie przybycia przełożonego do rejonu zakwaterowania (na zajęcia, odprawę);
- 2) podczas pełnienia służby dyżurnej – w czasie pierwszego przybycia przełożonego w danym dniu oraz dodatkowo w sprawach ważnych;
- 3) podczas uroczystości – w czasie uroczystego apelu lub uroczystej zbiórki;
- 4) na zbiórce strażaków z jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej, innej niż w pkt 3;

5) po wykonaniu rozkazu;

- 6) po przybyciu do przełożonego lub starszego stopniem – o celu przybycia;
- 7) przed wyjazdem służbowym, odejściem na urlop lub leczeniem i po powrocie;
- 8) podczas obejmowania i zdawania służby;
- 9) podczas akcji ratowniczej i ćwiczeń.

6. Składanie meldunku w czasie akcji ratowniczej i ćwiczeń nie może zakłócać przebiegu działań. Meldujący nie podaje komendy nakazującej przyjęcie przez strażaków postawy zasadniczej.

7. W przypadku oficjalnego przybycia do jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej lub Zastępcy Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej oraz komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej lub zastępcy komendanta wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej zarządza się zbiórkę w czasie której przybyły przełożony przyjmuje meldunek.

8. W przypadku inspekcji, przybywający organ inspekcyjny przedstawia się i przedkłada konieczne upoważnienie do kontroli. W przypadku zarządzenia zbiórki meldunek składa kierownik kontrolowanej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej lub wyznaczony przez niego strażak.

9. Jeżeli w trakcie inspekcji przybywa przełożony wyższego szczebla, meldunek składa mu dowódca jednostki (pododdziału), a inspekcjonujący przedstawia się.

10. Jeżeli w rejonie zakwaterowania (pełnienia służby) znajdują się strażacy – przełożeni dyżurnych, a do jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej przybywa przełożony wyższego szczebla, to strażak (dyżurny), który pierwszy zauważył przełożonego podaje donośnym głosem hasło „**Uwaga**”, zwracając tym samym uwagę swojego przełożonego na zaistniałą sytuację. Meldunek składa wówczas przełożony najwyższego szczebla danej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej, obecny na miejscu.

11. Przełożony uprawniony do przyjęcia meldunku może zwolnić strażaka z obowiązku jego złożenia.

§ 18. 1. Zajęcia, odprawy, konferencje służbowe rozpoczynają się złożeniem meldunku poprzedzonym przyjęciem przez obecnych postawy zasadniczej. Meldunek składa najwyższy stanowiskiem, najstarszy stopniem lub wyznaczony strażak.

2. Jeżeli składający meldunek jest najwyższy stanowiskiem lub najstarszy stopniem (a jego przełożony jest nieobecny na zajęciach, odprawie lub konferencji służbowej) oraz w sytuacji, gdy w uroczystości (spotkaniu) bierze udział poczet sztandarowy, podaje komendy „**BACZNOŚĆ**”, „**Na prawo – PATRZ**”.

3. W sytuacjach innych niż określone w ust. 2, postawę zasadniczą przyjmuje się na komendę „**Panie, Panowie Oficerowie (Aspiranci, Podoficerowie)**”, przy czym wymienia się tylko najwyższy korpus, stosownie do składu grupy. W przypadku udziału tylko pracowników cywilnych – podaje się zapowiedź „**Panie, Panowie**”. Jeżeli wśród obecnych są wyłącznie strażacy w służbie kandydackiej, dopuszcza się stosowanie komendy, np. „**Panie, Panowie Podchorążowie**”.

4. Zapowiedzi komend, o których mowa w ust. 3, używa się stosownie do składu grupy: „**Panie**”, „**Panowie**” lub „**Panie, Panowie**”.

5. Jeżeli w miejscu zajęć, odprawy lub konferencji służbowej przewidziane są miejsca siedzące, składający meldunek przed podaniem stosownych komend prosi uczestników uroczystości o powstanie, np. „**Proszę o powstanie**”, a po ich wykonaniu o zajęcie miejsc, np. „**Proszę o zajęcie miejsc**”.

6. Obecni w czasie zajęć, odpraw, konferencji służbowych stają frontem do przyjmującego meldunek, a gdy nie ma takiej możliwości zwracają głowę w jego kierunku.

7. Po wykonaniu komendy składa się przełożonemu meldunek. Przełożony po przyjęciu meldunku zezwala przyjąć postawę swobodną lub pozycję siedzącą, jeżeli przewidziano miejsca siedzące. Składający meldunek wydaje komendy: „**BACZNOŚĆ**”, „**SPOCZNIJ**” lub „**Panie, Panowie Oficerowie (Aspiranci, Podoficerowie)**”, lub „**Panie, Panowie**” – stosownie do komendy wydanej przed złożeniem meldunku.

8. Zebrani siadają równocześnie z przełożonym lub na komendę składającego meldunek.

9. Komendę do przyjęcia postawy zasadniczej podaje się również wtedy, gdy przełożony opuszcza pomieszczenie, w którym odbywają się zajęcia, odprawa lub konferencja służbowa.

10. Jeżeli zajęcia, odprawę lub konferencję prowadzi osoba cywilna niebędąca przełożonym, nie składa się meldunku.

~~§ 19. 1. Służbowe przedstawianie się starszemu stopniem, który nie zna młodszego stopniem, to podanie swojego stanowiska służbowego lub nazwy pełnionej służby, stopnia i nazwiska, np. „Panie Kapitanie, dowódca sekcji młodszy aspirant (nazwisko)” lub „Panie Brygadierze, podoficer dyżurny jednostki ratowniczo-gaśniczej starszy sekcyjny (nazwisko)”.~~

2. Strażacy przedstawiają się służbowo:

- 1) w razie przybycia starszego stopniem do miejsca wykonywania obowiązków służbowych przez młodszego stopniem;
- 2) gdy do młodszego stopniem zwraca się służbowo starszy stopniem.

Dział III.

MUSZTRA INDYWIDUALNA

Rozdział 1.

Postawa zasadnicza i postawa swobodna

§ 20. 1. Strażak przyjmuje postawę zasadniczą do wykonania nakazanych czynności lub do wystąpień służbowych.

2. W postawie zasadniczej strażak stoi nieruchomo. Ciężar ciała spoczywa równomiernie na obu stopach. Pięty są złączone, stopy zaś rozwarne na szerokość środkowej części podeszwy buta. Nogi w kolanach wyprostowane, mięśnie nóg lekko naprężone. Tułów wyprostowany. Brzuch lekko wciągnięty, ramiona cofnięte – na jednakowej wysokości i równoległe do linii frontu. Ręce opuszczone i wyprostowane w łokciach. Palce zwarte i wyprostowane, palec środkowy ułożony wzdłuż szwu spodni (spódnicy). Głowa podniesiona, wzrok skierowany na wprost, usta zamknięte.

3. Postawę zasadniczą strażak przyjmuje na komendę „**BACZNOŚĆ**” oraz bez tej komendy w następujących przypadkach:

- 1) na zapowiedź komendy niepoprzedzonej komendą „**BACZNOŚĆ**”, np. „**W czwórki, w prawo**” lub „**W prawo**” (jako zapowiedzi do zwrotu);
- 2) po wykonaniu komendy „**ZBIÓRKA**”;
- 3) podczas wydawania lub otrzymywania rozkazów;
- 4) podczas składania meldunku i przedstawiania się;
- 5) podczas oddawania honorów w miejscu;
- 6) podczas podawania komend w miejscu.

4. Strażak w czasie swojego przemówienia podczas uroczystości stoi jak w postawie swobodnej i nie musi mieć rąk opuszczonych wzdłuż ciała.

§ 21. 1. Strażacy wchodzący w skład asysty honorowej Państwowej Straży Pożarnej, przyjmując postawę zasadniczą, nie uderzają o siebie podkówkami butów oficerskich i trzewików bukatowych z gwoździami.

2. Widok strażaka w postawie zasadniczej określa **załącznik nr 3 do regulaminu musztry**.

§ 22. 1. Postawa swobodna umożliwia strażakowi częściowy odpoczynek podczas wykonywania określonych czynności, wystąpień służbowych oraz uroczystości. Przyjmuje się ją na komendę „**SPOCZNIJ**” oraz samoczynnie w sytuacjach określonych w regulaminie musztry, w szczególności po odliczeniu.

2. Na komendę „**SPOCZNIJ**” strażak podnosi lewą nogę na wysokość ok. 15 cm (piętę lewej nogi podnosi pionowo, a nie cofa). Następnie energicznie wysuwa lewą nogę w lewo w skos na odległość równą połowie długości stopy, po czym dostawia lewą nogę do prawej. W chwili wysunięcia lewej nogi ciężar ciała spoczywa na prawej nodze. Ręce opuszczone swobodnie. Strażak ma swobodę ruchów, lecz nie wolno mu rozmawiać w szyku.

3. Strażak za zgodą przełożonego przyjmuje postawę swobodną z wysuniętą lewą nogą lub w rozkroku tylko podczas długotrwałych zajęć szkoleniowych albo w sytuacjach nie określonych szczegółowo w regulaminie musztry.

4. Przyjęcie postawy swobodnej z wysuniętą lewą nogą wykonuje się energicznie wysuwając lewą nogę w lewo w skos na odległość równą połowie długości stopy.

~~5. Przyjęcie postawy swobodnej w rozkroku wykonuje się, wysuwając lewą nogę w lewo w skos, następnie dostawiając ją ponownie do prawej nogi i odsuwając nogę lewą do boku z równoczesnym założeniem rąk z tyłu.~~

§ 23. 1. Podczas oficjalnych wystąpień oraz w czasie uroczystości strażak:

- 1) w postawie swobodnej stoi tak, jak w postawie zasadniczej, z tym że w postawie swobodnej nie musi utrzymywać napięcia mięśni;
- 2) po komendzie „**SPOCZNIJ**” unosi lewą stopę na wysokość ok. 15 cm (piętę lewej nogi podnosi pionowo, a nie cofa), a wysuwając nogę w lewo w skos wykonuje przybicie; dostawienie lewej nogi do prawej nie jest zaznaczane przeciągnięciem podeszwy buta po podłożu; ustawienie stóp jak w postawie zasadniczej.

2. Strażak wyznaczony do pełnienia funkcji Dowódcy Uroczystości, dowódcy kompanii honorowej, dowódcy pododdziału towarzyszącego (występującego ze sztandarem i bez sztandaru), dowódcy pocztów sztandarowych towarzyszących oraz strażacy wchodzący w skład poczty flagowego i pocztów sztandarowych, w postawie swobodnej stoją tak, jak w postawie zasadniczej i nie wykonują czynności określonych w ust. 1 pkt 2.

3. Widok strażaka w postawie swobodnej określa **załącznik nr 4 do regulaminu musztry**.

Rozdział 2.

Zwroty w miejscu

§ 24. 1. Zwroty w miejscu wykonuje się na komendę „**W lewo (w prawo, w tył) – ZWROT**” lub bez komendy, np. po pozwoleniu na odejście.

2. Zwrot w miejscu wykonuje się na tempa:

- 1) tempo pierwsze – wykonanie zwrotu;
  - 2) tempo drugie – energiczne dostawienie najkrótszą drogą nogi pozostawionej w tyle.
3. Zwroty w lewo i w tył wykonuje się w stronę lewej ręki, na obcasie buta lewego buta i czubku prawego buta, energicznie dostawiając najkrótszą drogą nogę pozostawioną w tyle.

4. Zwrot w prawo wykonuje się odwrotnie do zwrotu w lewo.

5. W czasie zwrotu górna część ciała pozostaje jak w postawie zasadniczej, dłonie przylegają nieruchomo do tułowia, nóg w kolanach nie zgina się.

6. Widok strażaka wykonującego zwroty w miejscu określa **załącznik nr 5 do regulaminu musztry**.

Rozdział 3.

Marsz, bieg i zatrzymanie

§ 25. 1. Marsz rozpoczyna się z postawy zasadniczej lewą nogą. Marsz wykonuje się krokiem defiladowym, równym, zwykłym lub pogrzebowym, marsz w miejscu – tylko krokiem zwykłym. Marsz poprzedza komenda, np. „**Strażak (nazwisko), kierunek na wprost (w lewo, w prawo, w tył na lewo, w tył na prawo, w lewo w skos, w prawo w skos) – MARSZ**”, „**Strażak (nazwisko), na wprost (w lewo, w prawo, w tył na lewo, w tył na prawo, w lewo w skos, w prawo w skos) – MARSZ**” lub „**Strażak (nazwisko), za mną – MARSZ**”.

2. Po każdej komendzie nakazującej rozpoczęcie marszu pierwsze trzy kroki wykonuje się krokiem defiladowym na wprost z wyjątkiem sytuacji gdy uniemożliwi to ominięcie przeszkody, marszu w miejscu, rozpoczynania marszu krokiem pogrzebowym, występowania z drugiego i kolejnego szeregu (dotyczy kroków do momentu zrównania się z pierwszym szeregiem) oraz w czasie krycia strażaka, który wystąpił z pierwszego szeregu.

§ 26. 1. Krok defiladowy stosuje się w przypadku:

- 1) określonym w § 25 ust. 2;
- 2) marszu po komendzie „**BACZNOŚĆ**”;
- 3) marszu po zapowiedzi komendy dotyczącej zatrzymania;
- 4) występowania z szyku i wstępowania do szyku.

~~2. Strażak, maszerując krokiem defiladowym, podnosi stopę na wysokość 10–15 cm i stawia ją sprężysto z przybiciem obiema nogami tak samo, noga jest wyprostowana w kolanie. Podeszwa buta ułożona równolegle do podłoża. Tułów wyprostowany, pierś wysunięta do przodu, broda lekko uniesiona, wzrok skierowany na wprost. Ruchy rąk wykonuje na przemian, robiąc wymach ręką do przodu, zgina ją w łokciu i płynnie przenosi tak, aby kciuk znalazł się na wysokości dolnej części mostka. Przedramię ułożone w linii prostej równolegle do podłoża (łokieć lekko uniesiony i wysunięty do przodu), palce złączone i wyprostowane, a krawędź kciuka skierowana w stronę tułowia – w odległości do około 3 cm od piersi (niemal dotyka munduru). Dłoń ułożona pod kątem 45 stopni do podłoża. Rękę przenosi do tyłu (nie skręcając dłoni) najkrótszą drogą, do oporu w stawie łokciowym i barkowym. Długość kroku wynosi 70–80 cm. Tempo marszu wynosi 104–112 kroków na minutę.~~

3. Strażak wchodzący w skład asysty honorowej Państwowej Straży Pożarnej, który występuje z toporkiem strażackim z pokrowcem, lewą ręką trzyma nieruchomo trzon toporka strażackiego, jego palec wskazujący jest wyprostowany i ułożony wzdłuż trzonu toporka strażackiego, pozostałe palce obejmują trzon toporka strażackiego. Lewa ręka jest wyprostowana. Prawa ręka wykonuje ruch opisany w ust. 2.

4. Pododdział marszowy i posterunek honorowy Kompanii Reprezentacyjnej Państwowej Straży Pożarnej oraz kompanii reprezentacyjnej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej występuje z toporkiem strażackim z pokrowcem.

5. Widok strażaka w czasie marszu krokiem defiladowym określa **załącznik nr 6 do regulaminu musztry**.

§ 27. 1. Krok równy ma takie same parametry jak krok defiladowy, z tym że nie określa się wysokości podnoszenia stopy, a jedynie wykonuje się lekkie przybicie.

2. Krok równy stosuje się w celu wyrównania kroku lub utrzymania właściwego tempa w czasie marszu pododdziału (pododdziałów) i przechodzi się do niego z kroku zwykłego na komendę „**Równy – KROK**” i wraca do kroku zwykłego na komendę „**Zwykły – KROK**”.

3. Dowódca może wydać komendę „**Kierunkowy, podaj – KROK**” lub „**Podaj – KROK**”. Na tę komendę kierunkowy w marszu, stawiając lewą nogę trzykrotnie podaje „**LEWA**”. Komendy nie podaje się w czasie uroczystości.

§ 28. 1. Krok zwykły obowiązuje podczas poruszania się w ugrupowaniach marszowych. Strażacy, występujący indywidualnie, stosują go również podczas oddawania honorów w marszu, a także w czasie podchodzenia i odchodzenia od przełożonego.

2. Maszerując krokiem zwykłym strażak ma głowę uniesioną, tułów wyprostowany. Wymach rąk swobodny – w takt marszu. Długość kroku wynosi 60–70 cm. Tempo wynosi 104–112 kroków na minutę. Wysokości podnoszenia stopy nie określa się. Można lekko przybijać stopami.

3. Podczas uroczystości, w czasie marszu krokiem zwykłym, obowiązuje taki wymach ręki, jak w marszu krokiem defiladowym.

§ 29. 1. Z kroku zwykłego lub równego do kroku defiladowego przechodzi się na komendę „**BACZNOŚĆ**”. Strażak stawia jeszcze jeden krok zwykły (prawą nogą) i rozpoczyna marsz krokiem defiladowym (od następnej lewej).

2. Z kroku defiladowego do zwykłego przechodzi się na komendę „**SPOCZNIJ**”. Strażak stawia jeszcze jeden krok defiladowy (prawą nogą) i rozpoczyna marsz krokiem zwykłym (od następnej lewej). Strażak zmienia krok na zwykły również bez komendy, po pierwszych trzech krokach defiladowych rozpoczynających marsz.

3. Komendy w marszu podaje się tak, by zapowiedź i hasło komendy padło równocześnie z postawieniem lewej nogi przez strażaka (pododdział).

§ 30. 1. Krok pogrzebowy stosuje się podczas uroczystości pogrzebowych w czasie przemarszu asysty honorowej Państwowej Straży Pożarnej z obiektu sakralnego lub domu pogrzebowego od momentu sformowania konduktu żałobnego do miejsca pochówku.

2. Posterunek honorowy asystuje przy trumnie (urnie) w czasie wnoszenia jej z obiektu sakralnego lub domu pogrzebowego. Strażacy z tego posterunku honorowego, maszerują krokiem pogrzebowym po obu stronach trumny (urny), a następnie zajmują miejsca po obu stronach pojazdu, na którym przewożona jest trumna (urna), na ustalonej wysokości, np. pierwszej i ostatniej osi pojazdu. Jeżeli nie ma miejsca dla posterunku honorowego, aby maszerować po obu stronach trumny (urny) lub pojazdu, strażacy bez zatrzymania skracają krok i maszerują w dwójkach (dwójce) bezpośrednio za trumną (urną). Gdy miną przeszkodę lub stworzy się więcej miejsca, wydłużają krok i ponownie maszerują po obu stronach trumny (urny) lub pojazdu.

~~3. Strażak rozpoczynający marsz krokiem pogrzebowym, podnosi powoli stopę na wysokość około 10 cm i stawia ją powoli z lekkim przybiciem. Tułów strażaka jest wyprostowany, klatka piersiowa wysunięta do przodu, wzrok skierowany na wprost, palce stopy wyciągnięte, podszwa buta ułożona równolegle do podłoża, noga jest wyprostowana w kolanie. Marsz krokiem pogrzebowym odbywa się bez wymachu rąk. Tempo marszu wynosi 52–56 kroków na minutę. Z kroku pogrzebowego do zwykłego przechodzi się na komendę „Zwykły – KROK”.~~

4. Widok strażaka w czasie marszu krokiem pogrzebowym określa **załącznik nr 7 do regulaminu musztry**.

§ 31. Tempo marszu może być inne niż jest to określone w regulaminie musztry, ale tylko w przypadku, gdy wyznacza je odtwarzana lub grana przez orkiestrę muzyka.

§ 32. 1. Marsz w miejscu wykonuje się na komendę „**W miejscu – MARSZ**”. Tempo wynosi 104–112 kroków na minutę. Dotyczy to zarówno rozpoczynania marszu w miejscu jak i przejścia z ruchu do marszu w miejscu.

2. W przypadku rozpoczęcia marszu w miejscu, strażak rozpoczyna marsz lewą nogą.

3. W przypadku przejścia z marszu do marszu w miejscu komendy podaje się na lewą nogę. Po komendzie strażak wykonuje jeszcze krok w ruchu, po czym rozpoczyna marsz w miejscu (od następnej lewej).

4. Marsz w miejscu polega na unoszeniu i opuszczaniu na przemian lewej i prawej stopy na wysokość około 10–15 cm z jednoczesnym wymachem rąk w takt marszu.

5. Przejście z marszu w miejscu w marsz następuje na komendę „**Kierunek na wprost – MARSZ**” lub „**Na wprost – MARSZ**” podawaną na lewą nogę, po której strażak wykonuje jeszcze krok w miejscu (prawą nogą), następnie rozpoczyna marsz na wprost (od następnej lewej).

6. Widok strażaka maszerującego w miejscu określa **załącznik nr 8 do regulaminu musztry**.

§ 33. 1. Kierunek marszu zmienia się na komendę „**Kierunek w lewo (w prawo, w tył na prawo, w tył na lewo, w lewo w skos, w prawo w skos) – MARSZ**”, „**W lewo (w prawo, w tył na prawo, w tył na lewo, w lewo w skos, w prawo w skos) – MARSZ**” lub według wskazanego przedmiotu terenowego, np. „**Kierunek pole namiotowe – MARSZ**”.

2. Po komendzie strażak wykonuje jeszcze trzy kroki na wprost, po czym zmienia kierunek marszu.

§ 34. 1. Bieg z miejsca i z marszu wykonuje się na komendę „**Biegiem – MARSZ**”. Na zapowiedź komendy strażak ugina ręce w łokciach, a na hasło rozpoczyna bieg lewą nogą, pochylając tułów lekko do przodu i poruszając rękami w takt biegu. Długość kroku wynosi 80–100 cm. Tempo biegu wynosi 160–180 kroków na minutę.

2. Hasło komendy do przejścia z kroku zwykłego do biegu podaje się na lewą nogę. Strażak robi wówczas jeszcze jeden krok i rozpoczyna bieg (od następnej lewej).

3. Na hasło komendy „**Zwykły – KROK**”, podane na dowolną nogę, strażak zwalnia bieg stawiając w tym tempie jeszcze trzy kroki i rozpoczyna marsz krokiem zwykłym. Z biegu przechodzi się tylko do kroku zwykłego.

§ 35. 1. Zatrzymanie następuje na komendę „**Strażak (nazwisko) – STÓJ**”. Po zapowiedzi strażak zaczyna maszerować krokiem defiladowym, a po hasle „**STÓJ**”, podanym na lewą nogę, stawia jeszcze jeden krok prawą nogą i dostawia lewą nogę najkrótszą drogą, bez zginania nogi w kolanie, po czym przyjmuje postawę zasadniczą.

2. W celu zatrzymania biegnącego strażaka, podaje się komendę „**Zwykły – KROK**”, a następnie komendę „**Strażak (nazwisko) – STÓJ**”.

Rozdział 4.

Występowanie i wstępowanie

§ 36. Strażak, przed którym przechodzi przełożony lub starszy stopniem, oraz strażacy stojący po jego prawej i lewej stronie, przyjmują postawę zasadniczą. Powracają do postawy swobodnej, gdy przełożony minie strażaka stojącego z prawej (lewej) strony.

§ 37. 1. Strażak wywołany z szyku, np. „**Strażak (nazwisko)**”, przyjmuje postawę zasadniczą i odpowiada głośno „**Jestem**”.

~~2. Na komendę „WYSTĄP”, strażak wywołany z pierwszego szeregu występuje trzy kroki na wprost (krokiem defiladowym) i staje w postawie zasadniczej. Na jego miejsce wstępuje natychmiast stojący za nim strażak z drugiego szeregu, stawiając dwa kroki (marsz rozpoczyna lewą nogą, następnie stawia prawą nogę na wysokości strażaków z pierwszego szeregu i dostawia lewą nogę do prawej, najkrótszą drogą). Strażak, który kryje z drugiego szeregu maszeruje krokiem zwykłym. Po wykonaniu równania pierwszego szeregu, strażacy drugiego szeregu nie wykonują ponownie krycia.~~

3. Strażak wskazany bez podania nazwiska wymienia swój stopień i nazwisko.

§ 38. Strażak wywołany z drugiego szeregu (również skrzydłowy), po wykonaniu czynności określonych w § 37 ust. 1, na komendę „WYSTĄP” robi wykrok lewą nogą, lewą ręką dotyka lewego ramienia swojego poprzednika, po czym cofa lewą nogę do prawej (na ten znak strażak pierwszego szeregu robi prawą nogą krok w prawo w skos do przodu). Następnie wywołany występuje pięć kroków na wprost: dwa kroki krokiem zwykłym (wyrównując do frontu szyku – bez zatrzymania), a trzy kolejne – krokiem defiladowym. Po przejściu wywołanego, strażak pierwszego szeregu, który wystąpił krok w prawo w skos, wraca na swoje miejsce, dając lewą nogą krok w lewo w skos do tyłu. Postępuje podobnie, gdy wywołany wraca na swoje miejsce.

§ 39. Strażak wywołany z trzeciego lub dalszego szeregu, po wykonaniu czynności określonych w § 37 ust. 1, na komendę „WYSTĄP” przechodzi krokiem zwykłym za plecami strażaków swojego szeregu na prawą stronę kolumny lub na stronę wskazaną przez dowódcę. Następnie, maszerując wzdłuż skrzydła, występuje trzy kroki przed front szyku krokiem defiladowym. Strażak wywołany z czoła kolumny również występuje trzy kroki przed front szyku, a na jego miejsce wstępuje strażak kryjący go. Natomiast strażak wywołany z drugiego szeregu kolumny występuje w sposób podany dla dwuszeregu.

§ 40. 1. Na komendę „WSTĄP” wywołany strażak oddaje honory, robi w tył zwrot, wraca na swoje miejsce, rozpoczynając marsz od trzech kroków defiladowych i przyjmuje taką postawę, jak pododdział. Strażak drugiego szeregu, zajmujący miejsce występującego wraca na swoje miejsce wykonując dwa kroki w tył, bez wykonywania zwrotu w tył (zaczyna marsz lewą nogą i nie zatrzymuje się po pierwszym kroku).

2. Komendy „WYSTĄP” i „WSTĄP” podaje się również więcej niż jednemu strażakowi. Jeżeli komenda „WYSTĄP” dotyczy kilku strażaków stojących w pierwszym szeregu, po wykonaniu czynności określonych w § 37 ust. 1, występują oni jednocześnie. Stojący obok siebie w drugim szeregu występują kolejno, zaczynając od prawego; natomiast strażacy, którzy nie stoją w tym szeregu obok siebie – jednocześnie. Na komendę „WSTĄP” wywołani strażacy oddają honory, robią w tył zwrot i wracają na swoje miejsce jednocześnie lub w kolejności występowania z szyku.

3. W wypadku ustawienia pododdziału w wąskim miejscu, np. korytarzu, wywołany strażak (kilku strażaków) występuje krok (defiladowy) przed szyk.

§ 41. 1. Strażak wywołany z kolumny w czasie marszu odpowiada „Jestem”.

2. Na komendę „WYSTĄP” przechodzi za plecami strażaków swojego szeregu na prawą stronę kolumny i maszeruje na wysokości swojego szeregu w odstępnie jednego kroku od prawoskrzydłowego. Na komendę „WSTĄP”, wstępuje na wcześniejsze miejsce.

§ 42. 1. Na komendę „DO MNIE” lub np. „Do kapitana (nazwisko)” strażak nieznajdujący się w szyku idzie krokiem zwykłym najkrótszą drogą do wzywającego, zatrzymuje się trzy kroki przed nim w postawie zasadniczej, oddaje honory i melduje się, np. „Panie Kapitanie, melduję się na rozkaz”.

2. Strażak wywołany z szyku w miejscu opuszcza go jak przy występowaniu. Dalsze czynności wykonuje jak strażak wywołany spoza szyku. Na komendę „WSTĄP” oddaje honory, robi zwrot w miejscu we właściwym kierunku i krokiem zwykłym najkrótszą drogą wraca na swoje miejsce.

3. Strażak wywołany w marszu do przełożonego odpowiada „Jestem” i na komendę „DO MNIE” podchodzi do przełożonego z lewej strony. Jeżeli przełożony nie zatrzyma się, maszeruje obok niego (na tej samej wysokości) i po oddaniu honorów melduje się w marszu.

4. Na komendę „WSTĄP” oddaje honory, zatrzymuje się i po zwrocie w miejscu w odpowiednim kierunku wraca na swoje miejsce w szyku.

Rozdział 5. Oddawanie honorów

§ 43. Oddawanie honorów odbywa się w miejscu i w marszu, zarówno w nakryciu głowy jak i bez nakrycia głowy. W nakryciu głowy strażak oddaje honory przez salutowanie.

~~§ 44. 1. W miejscu w nakryciu głowy strażak salutuje w postawie zasadniczej. Z chwilą zbliżenia się przełożonego na odległość trzech kroków, strażak frontuje w jego kierunku i podnosi szybkim ruchem prawą rękę do daszka czapki rogatywki (innego nakrycia głowy albo obrzeża hełmu lub innego nakrycia głowy) ułożoną tak, aby przedramię i dłoń oraz złączone palce – wskazujący i środkowy – tworzyły linię prostą; pozostałe palce dłoni są złożone i przyciśnięte kciukiem. Wystającą część palca środkowego przykładą – od strony palca wskazującego – do brzegu daszka czapki rogatywki (obrzeża hełmu lub innego nakrycia głowy) nad kątem prawego oka; dłoń jest zwrócona ku przodowi, łokieć zaś skierowany w dół i na prawo w skos. Gdy przełożony minie strażaka, kończy on salutowanie, opuszczając szybkim ruchem rękę do położenia w postawie zasadniczej, po czym przyjmuje postawę swobodną. Salutując w miejscu (np. podczas meldowania się), przytrzymuje rękę przy nakryciu głowy przez sekundę.~~

2. W miejscu, bez nakrycia głowy strażak frontuje, przyjmuje postawę zasadniczą i wykonuje energiczny skłon głowy. Po podejściu do przełożonego oraz przed odejściem od niego oddaje honory przez przyjęcie postawy zasadniczej i skłon głowy.

3. Jeżeli strażak jest w nakryciu głowy, a ma widocznie niesprawną prawą rękę, w celu oddania honorów w miejscu przyjmuje postawę zasadniczą, frontuje i wykonuje skłon głowy.

§ 45. 1. W marszu w nakryciu głowy strażak salutuje z jednoczesnym zwróceniem głowy w stronę przełożonego lub w nakazany kierunku, przy czym lewa ręka opuszczona jest wzdłuż osi tułowia i pozostaje nieruchoma. Palce lewej ręki są złączone i wyprostowane. Salutowanie rozpoczyna trzy kroki przed przełożonym, a kończy po minięciu go. Podczas wyprzedzania rozpoczyna salutowanie w momencie zrównania się z przełożonym, a kończy po przejściu trzech kroków. Jeżeli przełożony wyprzedza strażaka, ten zaczyna salutować w chwili zrównania się z przełożonym, a kończy po oddaleniu się przełożonego na odległość trzech kroków.

2. W marszu bez nakrycia głowy, strażak wykonuje energiczny skłon głowy w kierunku przełożonego w odległości trzech kroków. Strażak nie wykonuje ruchu rękami – obowiązuje ułożenie rąk jak w postawie zasadniczej.

3. Przenosząc przedmioty strażak używa do tego lewej ręki, by w razie konieczności móc oddać honory salutując w marszu.

4. Widok strażaka oddającego honory określa **załącznik nr 9 do regulaminu musztry**.

§ 46. W razie biegu, przy oddawaniu honorów strażak przechodzi do kroku zwykłego. Po oddaniu honorów – kontynuuje bieg.

§ 47. Do strażaka przyjmującego honory mają odpowiednio zastosowanie § 43–46.

Rozdział 6.

Zdejmowanie i nakładanie nakrycia głowy

§ 48. 1. Umundurowany strażak, przebywając poza budynkiem, ma obowiązek noszenia nakrycia głowy.

2. W otwartym terenie strażak może zdjąć nakrycie głowy wyłącznie w wydzielonej części danego obiektu, np.: ogród, dziedziniec wewnętrzny lub taras. W tej sytuacji strażak pozostawia nakrycie głowy w szatni, na wieszaku lub innym wyznaczonym miejscu.

3. Obowiązek noszenia nakrycia głowy nie dotyczy strażaka, który wykonuje zadania rzeczownika prasowego w czasie wystąpień w mediach oraz strażaka, który realizuje obsługę fotograficzną uroczystości oraz wydarzeń związanych z ochroną przeciwpożarową.

4. Strażak nie zakłada czapki rogatywki w czasie przebywania w pojeździe.

5. Strażak występujący w ubiorze reprezentacyjnym, w czasie uroczystości, zakłada nakrycie głowy niezależnie od tego czy przebywa w budynku, czy poza nim.

6. Strażak w czasie spożywania posiłku i picia zdejmuje nakrycie głowy.

7. Strażak w czasie palenia tytoniu i papierosów elektronicznych zdejmuje nakrycie głowy.

8. Strażak, który uczestniczy w uroczystości o charakterze religijnym, ma obowiązek uszanować zwyczaj noszenia nakrycia głowy niezależnie od własnej wiary i przekonań religijnych.

9. Dopuszcza się możliwość noszenia nakrycia głowy w budynkach w czasie uroczystości, w szczególności w halach garażowych jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej. W takiej sytuacji, o noszeniu nakrycia głowy, decyduje organizator uroczystości, który określa umundurowanie w scenariuszu uroczystości.

~~10. Na komendę „Czapkę – ZDEJMIJ” strażak zdejmuje nakrycie głowy prawą ręką, chwytając za daszek czapki rogatywki (lub innego nakrycia głowy posiadającego daszek) i przekłada je do lewej, swobodnie opuszczonej ręki. Trzyma je stroną wewnętrzną do siebie, oznaką orła pożarniczego do przodu.~~

11. Na komendę „Czapkę – WŁÓŻ” strażak chwyta prawą ręką za daszek czapki rogatywki (lub innego nakrycia głowy posiadającego daszek) i jedną ręką nakłada ją na głowę.

12. Sposób zdejmowania i nakładania nakrycia głowy w czasie składania ślubowania określa „Ceremoniał pożarniczy Państwowej Straży Pożarnej”.

13. W przypadku nakrycia głowy, które nie posiada daszka, zdejmuje się je i nakłada na głowę dwoma rękami.

14. Sposób trzymania zdjętego nakrycia głowy określa załącznik nr 10 do regulaminu musztry.

Dział IV.

MUSZTRA ZESPOŁOWA

Rozdział 1.

Asysta honorowa Państwowej Straży Pożarnej

§ 49. 1. Dowódca kompanii honorowej w czasie wprowadzenia kompanii w miejsce uroczystości, po minięciu wszystkich pododdziałów towarzyszących, maszeruje w prawo w skos, następnie w lewo w skos tak, aby flagowy, sztandarowy oraz lewoskrzydłowi każdej czwórki maszerowali wzdłuż linii pododdziałów (lewoskrzydłowi odpowiadają za właściwe ustawienie pododdziału marszowego). Następnie podaje komendę „**Na wprost – MARSZ**”, a sam maszeruje w lewo w skos i zatrzymuje się w taki sposób, aby ustawić się na połowie głębokości pododdziału. Zatrzymanie, przeformowanie i ewentualne wyrównanie kompanii odbywa się według zasad określonych w regulaminie musztry. Po wykonaniu tych czynności, dowódca kompanii honorowej podaje komendę „**Na prawo – PATRZ**” a strażacy z kompanii honorowej zwracają głowy w prawo (w kierunku pocztu flagowego, który wchodzi w skład kompanii). Strażacy z pocztu flagowego patrzą na wprost.

2. Dopuszcza się wprowadzenie kompanii honorowej razem ze wszystkimi pododdziałami towarzyszącymi. W takiej sytuacji kompania honorowa maszeruje przed pododdziałami towarzyszącymi, po zatrzymaniu i przeformowaniu nie podaje się komendy „**Na prawo – PATRZ**”.

3. Dowódca kompanii honorowej, po komendzie do przegrupowania pododdziałów do defilady, wykonuje wykrok w lewo prawą nogą i wydaje komendę do przeformowania kompanii w kolumnę marszową. Następnie wykonuje zwrot w tył, z tym że nie dostawia prawej nogi do lewej, a wykonuje nią wykrok w prawo w skos i dopiero wtedy dostawia lewą nogę do prawej. W ten sposób ustawia się w kierunku marszu kompanii, na wysokości sztandarowego.

4. Widok strażaka – dowódcy kompanii honorowej – w czasie przegrupowania do defilady określa załącznik nr 11 do regulaminu musztry.

5. W czasie uroczystego apelu lub uroczystej zbiórki, po komendzie „**DO MNIE**”, wywołani strażacy, np. dowódcy pododdziałów lub posterunek honorowy, występują na wprost krokiem defiladowym. Liczbę kroków oraz sposób wykonywania dalszych czynności określa scenariusz szczegółowy.

6. W czasie wystąpień indywidualnych, w szczególności określonych w ust. 5, dopuszcza się zatrzymanie na prawą nogę, np. gdy bezpośrednio po zatrzymaniu strażak wykonuje zwrot i od razu ponownie rozpoczyna marsz. W ten sposób zachowuje tempo marszu do muzyki (bęben na lewą nogę).

§ 50. 1. Dowódca pocztu (flagowego i sztandarowego) oraz asystujący na komendę „**Na prawo – PATRZ**” oddają honory przez salutowanie w sposób określony w § 44 ust. 1. Odwołanie tej komendy i powrót do postawy zasadniczej następuje na komendę „**BACZNOŚĆ**”, z zastrzeżeniem § 51 ust. 5 i 6.

2. Dowódca pocztu sztandarowego i asystujący w czasie marszu nie oddają honorów przez salutowanie. Poczet sztandarowy w czasie marszu oddaje honory przez zwrócenie głowy w nakazym kierunku.

3. W przypadku wystąpień indywidualnych, np. w czasie wystąpienia pocztu flagowego i oddawania honorów do miejsca pamięci, wystąpienia dowódcy pododdziału lub posterunku honorowego, dopuszcza się podanie hasła komendy do zatrzymania i zatrzymanie na prawą nogę, w szczególności gdy bezpośrednio po zatrzymaniu strażak wykonuje zwrot i ponownie rozpoczyna marsz.

§ 51. 1. W poczcie sztandarowym zwroty w prawo lub w lewo wykonuje się przez zachodzenie.

~~2. Po komendzie „W prawo – ZWROT” lub „W czwórki, w prawo – ZWROT” dowódca pocztu sztandarowego wykonuje wykrok prawą nogą w tył, a następnie dostawia lewą nogę do prawej. Asystujący wykonuje wykrok lewą nogą w przód, a następnie dostawia prawą nogę do lewej. Sztandarowy wykonuje zwrot w miejscu.~~

3. Tempo i sposób wykonania komend powinno być zsynchronizowane z resztą pododdziału.

4. W przypadku konieczności przeformowania pocztu sztandarowego z szeregu w rząd, w zapowiedzi komendy można dodać określenie „W miejscu”, np. „W miejscu, w prawo – ZWROT” lub „Poczet sztandarowy, w miejscu, w prawo – ZWROT”.

5. W przypadku występowania i wstępowania (do podium, przed front szyku, do podniesienia flagi, do szyku) pocztu sztandarowego lub pocztu flagowego, po fragmencie zapowiedzi komendy („Poczet sztandarowy” lub „Poczet flagowy”), dowódca pocztu i asystujący przestają salutować, a po hasle komendy, poczet rozpoczyna marsz w nakazanym kierunku.

6. Po wystąpieniu i wstąpieniu pocztu sztandarowego, bezpośrednio po zatrzymaniu w wyznaczonym miejscu, dowódca pocztu i asystujący zaczynają salutować.

7. Wstąpienie pocztu sztandarowego do szyku, po zatrzymaniu się tyłem do linii pododdziałów, wykonuje się w tempie na pięć kroków (piąty krok to dostawienie lewej nogi do prawej) – strażacy obracają się wokół osi wyznaczonej przez sztandarowego. Dowódca pocztu maszeruje do przodu, asystujący – do tyłu.

8. Po wystąpieniu i wstąpieniu oraz zatrzymaniu się tyłem do linii pododdziałów lub innego wskazanego kierunku, dopuszcza się wykonanie zwrotu w tył przez strażaków z pocztu flagowego i pocztu sztandarowego. W przypadku pocztu flagowego zatrzymanie przy maszcie wymaga ustawienia dowódcy pocztu z prawej strony flagowego. W przypadku pocztu sztandarowego zatrzymanie w docelowym miejscu w czasie uroczystości wymaga ustawienia dowódcy pocztu z prawej strony sztandarowego.

9. W przypadku konieczności przeformowania pocztu sztandarowego z szeregu w rząd (ustawionego w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący), w szczególności w czasie mszy świętej z udziałem wielu pocztów sztandarowych towarzyszących ustawionych w lewej nawie, strażacy z pocztu (stojąc w szeregu) wykonują zwrot w prawo w miejscu, a następnie przeformowują się w tempie na sześć:

- 1) dowódca pocztu prawą nogą wykonuje krok w prawo w skos w tył (znajduje się na wysokości sztandarowego);
- 2) dowódca pocztu dostawia lewą nogę;
- 3) sztandarowy wykonuje krok na wprost;
- 4) sztandarowy dostawia prawą nogę;
- 5) dowódca pocztu wykonuje krok dostawny w lewo (wchodzi między sztandarowego i asystującego);
- 6) dowódca pocztu dostawia prawą nogę.

10. W przypadku konieczności przeformowania pocztu sztandarowego z rzędu (ustawionego w kolejności: sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) do szeregu, w sytuacji określonej w ust. 9, strażacy z pocztu (stojąc w rzędzie) wykonują zwrot w lewo w miejscu, a następnie przeformowują się w tempie na sześć:

- 1) dowódca pocztu prawą nogą wykonuje krok w prawo w skos w tył (znajduje się na wysokości sztandarowego);
- 2) dowódca pocztu dostawia lewą nogę;
- 3) sztandarowy wykonuje krok na wprost;
- 4) sztandarowy dostawia prawą nogę;
- 5) dowódca pocztu wykonuje krok dostawny w lewo (wchodzi między sztandarowego i asystującego);
- 6) dowódca pocztu dostawia prawą nogę.

11. Gdy nie ma możliwości wykonania zwrotu w lewo i wyjścia pocztów sztandarowych towarzyszących w kolejności w jakiej wchodziły, wykonuje się zwrot w prawo w miejscu, a asystujący przechodzi za plecami dowódcy pocztu i sztandarowego najkrótszą drogą i zajmuje miejsce po lewej stronie sztandarowego.

12. W celu wykonania czynności opisanych w ust. 9–11 podaje się komendy, np. „W miejscu, w prawo – ZWROT”, a następnie „RAZ”.

~~13. W przypadku ustawienia pocztów sztandarowych towarzyszących w prawej nawie lub jednocześnie w lewej i prawej nawie, przepisy ust. 9–11 stosuje się odpowiednio.~~

§ 52. 1. Chwyty sztandarem określa „Ceremoniał pożarniczy Państwowej Straży Pożarnej”.

2. Widok strażaka w czasie wykonywania chwytów sztandarem określa **załącznik nr 12 do regulaminu musztry**.

3. Widok pocztu sztandarowego w czasie wykonywania komend określa **załącznik nr 13 do regulaminu musztry**.

§ 53. 1. Pododdział marszowy Kompanii Reprezentacyjnej Państwowej Straży Pożarnej oraz kompanii reprezentacyjnej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej w czasie przemarszu, w szczególności w defiladzie, występuje wyłącznie w pełnych czwórkach.

2. Do udziału w uroczystości w ramach Kompanii Reprezentacyjnej Państwowej Straży Pożarnej lub kompanii reprezentacyjnej jednostki organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej należy przewidzieć strażaków będących w rezerwie, w liczbie dostosowanej do prognozowanych warunków atmosferycznych, w szczególności wysokich temperatur.

3. Jeżeli liczba strażaków w pododdziale marszowym wynosi 24, a z przyczyn losowych lub niezależnych od strażaków pododdział opuścił strażak lub strażacy, należy uzupełnić skład pododdziału strażakami będącymi w rezerwie. Jeżeli liczba strażaków w pododdziale marszowym jest większa niż 24, a z przyczyn losowych lub niezależnych od strażaków pododdział opuścił strażak lub strażacy, należy uzupełnić skład pododdziału strażakami będącymi w rezerwie lub odłączyć ostatnią, niepełną czwórkę.

§ 54. Strażacy z posterunku honorowego, niezależnie od ich liczby, traktowani są jako pododdział i nie oddają honorów przez salutowanie. Na komendę „**Na prawo – PATRZ**” pozostają w postawie zasadniczej, z głową skierowaną na wprost.

§ 55. 1. Wieniec lub wiązanek składa jeden lub dwóch strażaków.

2. Wieniec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej składa dwóch oficerów.

3. Strażak, który niesie wieniec lub wiązanek, po zatrzymaniu w wyznaczonym miejscu wykonuje wykrok lewą nogą w lewo w skos i składa kwiaty, zostawiając wyprostowaną prawą nogę z tyłu. Po złożeniu (położeniu) wieńca wraca do postawy zasadniczej, oddaje honory, wykonuje zwrot w lewo i odchodzi krokiem zwykłym na wyznaczone miejsce. W przypadku braku innej możliwości dopuszcza się wykonanie zwrotu w prawo.

4. W przypadku składania wieńca lub wiązanek przez dwóch strażaków, po zatrzymaniu się w wyznaczonym miejscu, strażacy wykonują zwrot w tył w tempie na pięć kroków (piąty krok to dostawienie lewej nogi do prawej) – obracają się wokół osi wyznaczonej przez środek wieńca lub wiązanek. Strażak stojący po prawej stronie (patrząc z perspektywy członka delegacji składającej kwiaty) maszeruje do przodu, strażak stojący po lewej stronie (patrząc z perspektywy członka delegacji składającej kwiaty) – maszeruje do tyłu. Następnie strażacy niosący wieniec wykonują wykrok do tyłu nogą wewnętrzną (bliżej osi wieńca) i składają kwiaty, zostawiając wyprostowaną nogę zewnętrzną. Po złożeniu (położeniu) wieńca wracają do postawy zasadniczej (twarzą do siebie), oddają honory, wykonują zwrot w tył i odchodzą na wyznaczone miejsce.

5. Czynności opisane w ust. 3–4 wykonuje się dynamicznie, bez przerw między poszczególnymi elementami.

6. Widok strażaka w czasie składania wieńców i wiązanek określa **załącznik nr 14 do regulaminu musztry**.

7. Widok strażaka trzymającego poduszkę żałobną, czapkę rogatywkę oraz zdjęcie zmarłego w czasie uroczystości pogrzebowych określa **załącznik nr 15 do regulaminu musztry**.

§ 56. 1. W czasie wprowadzenia kompanii honorowej w miejsce uroczystości, orkiestra maszeruje jako pierwsza.

2. W czasie defilady, orkiestra maszeruje jako ostatni pododdział pieszy.

3. W czasie uroczystości dowódca uroczystości, kompania honorowa, kompania reprezentacyjna jednostki organizacyjnej PSP, poczet flagowy, poczet sztandarowy, poczty sztandarowe towarzyszące nie biją braw. Bicie braw przez inne pododdziały można określić w scenariuszu uroczystości.

4. Schematy ustawienia kompanii honorowej określa **załącznik nr 16 do regulaminu musztry**.

Rozdział 2.**Sekcja – zbiórka, równanie, odliczanie, odstępowanie, łączenie oraz zmiana ugrupowania i szyku**

§ 57. 1. W ugrupowaniu rozwiniętym sekcja występuje w szeregu lub w dwuszeregu.

2. W ugrupowaniu marszowym sekcja występuje w rzędzie lub w kolumnie dwójkowej.

3. Schematy ustawienia sekcji określa **załącznik nr 17 do regulaminu musztry**.

§ 58. 1. W celu ustawienia strażaków w szyku dowódca zarządza zbiórkę.

2. Na zapowiedź komendy, np. „**Pierwsza sekcja**” lub na komendę „**BACZNOŚĆ**” strażacy zwracają się frontem do dowódcy i przyjmują postawę zasadniczą. Następnie dowódca podaje zapowiedź, np. „**W dwuszeregu**” i staje w postawie zasadniczej w miejscu, w którym chce ustawić pododdział. Na hasło „**ZBIÓRKA**” strażacy biegną do dowódcy i stają w nakazanym szyku w postawie zasadniczej, frontem w tym samym co on kierunku (jeżeli nie nakazał inaczej). Strażak prawoskrzydłowy staje z lewej strony dowódcy, a na zbiórce w kolumnie (rzędzie) – za nim. Rozpoczynając formowanie szyku, dowódca wychodzi przed front pododdziału na taką odległość, aby mógł objąć go wzrokiem lub wykonuje wykrok prawą nogą z jednoczesnym zwrotem w lewo.

3. W celu wyrównania i pokrycia w szyku, dowódca podaje komendę „**SPOCZNIJ**”.

4. Dowódca może również nakazać zbiórkę w innym miejscu lub kierunku. Określa to w komendzie, np. „**Pierwsza sekcja, w dwuszeregu (w kolumnie dwójkowej), na drodze, prawe skrzydło (czoło) na wysokości trybuny, frontem do hangaru – ZBIÓRKA**”. Jeżeli zbiórkę nakazuje się ponownie, można podać komendę „**Pierwsza sekcja, w dwuszeregu, na poprzednim miejscu – ZBIÓRKA**”.

§ 59. 1. W celu sformowania kolumny w marszu – na komendę, np. „**Druga sekcja, w kolumnie dwójkowej, za mną, w marszu – ZBIÓRKA**” – pierwsza dwójka maszeruje za dowódcą w odległości trzech kroków, reszta strażaków dołącza do niej.

2. Dowódca może również nakazać zbiórkę w wyznaczonym miejscu i kierunku marszu, podając komendę, np. „**Druga sekcja, w kolumnie dwójkowej, na drodze w kierunku (nazwa miejscowości), w marszu – ZBIÓRKA**”.

§ 60. 1. Na komendę „**ROZEJŚĆ SIĘ**” strażacy natychmiast rozchodzą się w dowolnych kierunkach. Dowódca w komendzie może określić:

1) miejsce, w którym mają przebywać, np. „**Na plac apelowy – ROZEJŚĆ SIĘ**” lub „**Do namiotów (biegiem) – ROZEJŚĆ SIĘ**”;

2) kierunek rozejścia się, np. „**Od czoła, w prawo – ROZEJŚĆ SIĘ**” lub „**W tył – ROZEJŚĆ SIĘ**”;

3) czynności do wykonania, np. „**Do nakazanych czynności – ROZEJŚĆ SIĘ**”.

2. Po komendach określonych w ust. 1, strażak odchodzi w nakazanym kierunku.

§ 61. 1. Równanie i krycie w szyku strażacy wykonują samoczynnie po komendzie „**SPOCZNIJ**” albo na komendę „**Równaj – W PRAWO**”, wydaną po komendzie „**BACZNOŚĆ**”.

2. Na komendę „**Równaj – W PRAWO**” wszyscy strażacy jednocześnie i energicznie zwracają głowy w prawo, z wyjątkiem prawoskrzydłowego, i stają tak, aby prawym okiem widzieć tylko swego sąsiada, a lewym pierś czwartego od siebie. Po wyrównaniu, na komendę „**BACZNOŚĆ**” jednocześnie zwracają głowy na wprost.

§ 62. 1. Odliczanie stosuje się w celu ustalenia stanu liczbowego strażaków lub sformowania nowego szyku. Wykonuje się je na komendę, np. „**Kolejno – ODLICZ**” lub „**Do dwóch – ODLICZ**”. Można także nakazać odliczanie do jakiegokolwiek liczby, np. „**Do trzech (pięciu, dziesięciu) – ODLICZ**”.

2. Na zapowiedź komendy strażacy przyjmują postawę zasadniczą.

3. Na hasło „**ODLICZ**” strażacy pierwszego szeregu zwracają jednocześnie głowy w prawo z wyjątkiem prawoskrzydłowego. Strażak prawoskrzydłowy pierwszego szeregu zwraca głowę w lewo i zaczyna odliczanie. Pozostali strażacy pierwszego szeregu, odwracając energicznie głowy z prawej na lewą stronę, podają kolejno liczby, po czym zwracają głowy na wprost i przyjmują postawę swobodną. Strażacy drugiego i kolejnych szeregów nie zwracają głowy w prawo, a kierują uwagę na podaną liczbę przez strażaka z pierwszego szeregu, która także ich dotyczy i wraz z nimi przyjmują postawę swobodną.

4. Przy odliczaniu pierwszy strażak podaje „**RAZ**”, a każdy następny kolejne liczebniki główne (dwa, trzy, cztery).

~~5. Jeżeli dwuszereg jest niepełny, wówczas lewoskrzydłowy drugiego szeregu – po odliczeniu – zwraca głowę w kierunku dowódcy i podaje głośno „Niepełny”, po czym zwraca głowę na wprost.~~

6. Odliczanie można przeprowadzić w marszu. Strażacy odliczają nie zmieniając tempa marszu i kolejno zwracając głowy w lewo. Jeśli strażacy poruszają się w kolumnie marszowej – odliczają tylko prawoskrzydłowi.

7. Widok strażaków w czasie odliczania w miejscu określa **załącznik nr 18 do regulaminu musztry**.

§ 63. 1. Odstępowanie nakazuje się, aby ułatwić przegląd strażaków lub zapewnić im większą swobodę ruchów w czasie ćwiczeń. Polega ono na zwiększeniu odstępów między strażakami o liczbę kroków podaną w komendzie, np. **„Od prawoskrzydłowego (lewoskrzydłowego), pięć (dziesięć) kroków – ODSTĄP (biegiem – ODSTĄP)”**. Na hasło komendy strażacy – z wyjątkiem skrzydłowego, od którego zaczyna się odstępowanie – robią w lewo (prawo) zwrot i maszerują (biegną) w nakazanym kierunku, oglądając się przez lewe ramię – każdy na bezpośrednio za nim maszerującego (biegnącego) strażaka. Po jego zatrzymaniu się następny strażak robi tyle kroków, ile podano w komendzie. Następnie zatrzymuje się, robi w prawo (lewo) zwrot, wyrównuje i samorzutnie przyjmuje postawę swobodną.

2. Podczas odstępowania od środka wskazuje się strażaka, od którego należy rozpocząć wykonywanie tej czynności. Na komendę, np. **„Od strażaka (nazwisko), krok – ODSTĄP”** lub **„Od strażaka (nazwisko), w prawo (w lewo), krok – ODSTĄP”**, wyznaczony strażak mówi **„Jestem”** i na sekundę podnosi lewą rękę do poziomu z dłonią ułożoną w płaszczyźnie pionowej.

3. Jeżeli sekcja jest ustawiona w dwuszeregu, lewą rękę podnosi do poziomu również strażak kryjący wskazanego z pierwszego szeregu.

§ 64. Łączenie odbywa się w odwrotnym kierunku niż odstępowanie na komendę, np.: **„Do prawoskrzydłowego (lewoskrzydłowego) – ŁĄCZ (biegiem – ŁĄCZ)”**, **„Do strażaka (nazwisko) – ŁĄCZ (biegiem – ŁĄCZ)”** lub **„Do strażaka (nazwisko) w lewo (w prawo) – ŁĄCZ (biegiem – ŁĄCZ)”**.

§ 65. 1. Przesunięcie szyku o krok w przód lub w tył odbywa się na komendę, np. **„Pierwsza sekcja, krok na wprost (w tył) – MARSZ”**. Strażacy robią krok w nakazanym kierunku, nie zmieniając frontu.

2. W celu przesunięcia szyku do przodu na odległość większą niż krok podaje się komendę, np. **„Seksja, sześć kroków na wprost – MARSZ”** lub – jeżeli nie podaje się liczby kroków – **„Seksja, kierunek na wprost – MARSZ”**.

3. W celu przesunięcia szyku w tył na odległość większą niż krok, najpierw należy podać komendę do wykonania zwrotu w tył, a następnie – dotyczącą przesunięcia.

§ 66. Zmiany frontu ugrupowania rozwiniętego dokonuje się na komendę, np.: **„Seksja, w prawo (w lewo) zachodź – MARSZ”**. Strażak skrzydłowy nieruchomego skrzydła zachodzi w miejscu w prawo (w lewo) w takim tempie, aby maszerujący po okręgu mogli zachować równanie. Po dojściu sekcji do odpowiedniego miejsca dowódca podaje komendę **„Seksja – STOJ”**. Zachodzenie odbywa się krokiem zwykłym.

§ 67. 1. Zmianę ugrupowania w miejscu nakazuje się, gdy strażacy stoją w postawie zasadniczej.

2. Z szeregu w rząd sekcja przechodzi na komendę **„W prawo – ZWROT”**, natomiast z rzędu do szeregu **„W lewo – ZWROT”**.

3. Z szeregu w kolumnę dwójkową sekcja przechodzi na komendę **„W dwójki, w prawo – ZWROT”**. Do wykonania komendy konieczne jest wydanie komendy **„Do dwóch – ODLICZ”** lub **„Kolejno – ODLICZ”** (w tym przypadku strażacy zwracają uwagę na numery parzyste i nieparzyste). Komendę wykonuje się na cztery tempa.

4. Strażacy, na których podczas odliczania wypadła liczba jeden, wykonują w prawo zwrot w miejscu w następujących tempach:

- 1) tempo 1 – na obcasie buta prawej nogi i czubku lewego buta wykonanie części zwrotu w prawo (bez dostawienia lewej nogi do prawej);
- 2) tempo 2 i 3 – pauza (oczekiwanie na wykonanie czynności przez strażaków, na których wypadła liczba dwa);
- 3) tempo 4 – dostawienie lewej nogi do prawej.

~~5. Strażacy, na których podczas odliczania wypadła liczba dwa, wykonują wykrok w prawo w następujących tempach:~~

- 1) tempo 1 – na obcasie buta prawej nogi i czubku lewego buta wykonanie części zwrotu w prawo (bez dostawienia lewej nogi do prawej);
- 2) tempo 2 – wykrok lewą nogą w lewo w skos (noga zawieszona w powietrzu na wysokości około 15 cm);
- 3) tempo 3 – postawienie lewej nogi z wyraźnym przybiciem;
- 4) tempo 4 – dostawienie prawej nogi do lewej.

6. Z kolumny dwójkowej do szeregu sekcja powraca na komendę „**W szereg, w lewo – FRONT**”. Komendę wykonuje się na cztery tempa.

7. Strażacy, którzy podczas formowania kolumny dwójkowej wykonywali zwrot w miejscu (oznaczeni liczbą jeden), wykonują analogiczne czynności do strażaków, na których w czasie odliczenia wypadła liczba dwa, z tym że wykonują wykrok w prawo. Strażacy oznaczeni liczbą dwa robią zwrot w lewo w miejscu.

8. Widok strażaków w czasie wykonywania przeformowania z szeregu w kolumnę dwójkową i z kolumny dwójkowej w szereg określa **załącznik nr 19 do regulaminu musztry**.

9. Z dwuszeregu w kolumnę dwójkową sekcja przechodzi na komendę „**W prawo – ZWROT**”, z kolumny dwójkowej do dwuszeregu na komendę „**W lewo – ZWROT**”.

10. Kolumnę dwójkową (rzęd) z dwuszeregu (szeregu) formuje się zawsze w prawo. Dwuszereg i szereg, odpowiednio z kolumny dwójkowej i rzędu, formuje się zawsze w lewo.

11. Z rzędu w kolumnę dwójkową sekcja przechodzi na komendę „**W dwójki – W PRZÓD**”. Strażacy, na których podczas odliczania wypadła liczba dwa, przesuwiają się w przód nie zmieniając tempa marszu na lewo od swych poprzedników. Ustawione w ten sposób dwójki dołączają i kryją pierwszą dwójkę, która bez komendy skraca krok. Po przyjęciu regulaminowych odstępów i odległości podaje się komendę „**Zwykły – KROK**”.

§ 68. W marszu z kolumny dwójkowej w rząd sekcja przechodzi na komendę „**W rząd – W TYŁ**”. Strażacy z lewego rzędu przesuwiają się w takt marszu za strażaków maszerujących po ich prawej stronie, zachowując regulaminowe odległości. W celu ułatwienia wykonania tej czynności, strażacy poruszający się na końcu kolumny (w ogonie) samoczynnie zwalniają do chwili, kiedy odległości w kolumnie zostaną odpowiednio wyrównane. Strażacy z frontu prawej kolumny, wydłużają nieco krok, nie zmieniając tempa.

Rozdział 3.

Pluton – zaginanie skrzydeł oraz zmiana ugrupowania i szyku

§ 69. 1. W ugrupowaniu rozwiniętym pluton występuje w następujących szykach:

- 1) w szeregu;
- 2) w dwuszeregu;
- 3) w trójszeregu.

2. W ugrupowaniu marszowym pluton występuje w następujących szykach:

- 1) w rzędzie;
- 2) w kolumnie dwójkowej;
- 3) w kolumnie trójkowej;
- 4) w kolumnie czwórkowej.

3. Schematy ustawienia plutonu określa **załącznik nr 20 do regulaminu musztry**.

§ 70. 1. Skrzydła ugrupowania rozwiniętego pluton zagina na komendę, np.: „**Druga sekcja zagiąć skrzydło – MARSZ**”, „**Od strażaka (nazwisko) zagiąć lewe (prawe) skrzydło – MARSZ**” lub „**Od strażaka (nazwisko) i sekcyjnego (nazwisko) zagiąć skrzydła – MARSZ**”.

2. Jeśli zaginanie następuje od wyznaczonego strażaka, po wymienieniu jego nazwiska, mówi „**Jestem**” i podnosi na sekundę lewą rękę do poziomu. Stojący za nim w następnych szeregach również podnoszą lewe ręce do poziomu.

~~3. Na komendę dotyczącą zagięcia skrzydeł pluton lub strażacy skrzydłowi, wraz z wymienionymi w zapowiedzi, zaginają skrzydło (skrzydła), przesuając się do przodu krokiem zwykłym.~~

4. Wymieniony strażak zachodzi w miejscu w prawo (w lewo) w takim tempie, aby maszerujący po okręgu mogli zachować równanie. Strażacy ci zatrzymują się po dojściu do miejsca, w którym są ustawieni pod kątem 90° w stosunku do frontu pododdziału.

5. Po zagięciu skrzydeł podaje się komendę „**SPOCZNIJ**”.

§ 71. Skrzydła ugrupowania rozwiniętego odgina się na komendy, np. „**Pierwsza i trzecia sekcja od strażaka (nazwisko) i sekcyjnego (nazwisko) w tył – ZWROT**” lub „**Odgiąć skrzydła – MARSZ**”. Strażacy zaginający poprzednio skrzydła robią w tył zwrot, wracają na poprzednie miejsce w taki sam sposób, jak podczas zaginania skrzydeł i zatrzymują się w linii plutonu. Na komendę „**W tył – ZWROT**” robią w tył zwrot, po czym na komendę „**SPOCZNIJ**” przyjmują postawę swobodną.

§ 72. 1. Z dwuszeregu w kolumnę czwórkową przechodzi się z postawy zasadniczej na komendę „**W czwórki, w prawo – ZWROT**”.

2. Z kolumny czwórkowej do dwuszeregu powraca się z postawy zasadniczej na komendę „**W dwuszereg, w lewo – FRONT**”.

3. Komendy, o których mowa w ust. 1 i 2, wykonuje się odpowiednio, na cztery tempa w sposób określony w § 67 ust. 3–7.

§ 73. 1. W marszu z kolumny czwórkowej w kolumnę dwójkową przechodzi się na komendę „**W dwójki – W TYŁ**”.

2. Strażacy oznaczeni podczas odliczania liczbą dwa przechodzą w takt marszu za strażaków maszerujących z ich prawej strony i kryją ich, zachowując przepisową odległość. Lewy rząd w tym czasie dołącza do prawego. Strażacy idący w pierwszej dwójce nie zmieniają długości kroku. Z kolumny dwójkowej w czwórkową przechodzi się na komendę „**W czwórki – W PRZÓD**”. Strażacy lewego rzędu oznaczeni podczas odliczania liczbą jeden (jedynek) odstepują w lewo natomiast, strażacy którzy poprzednio przeszli w tył (oznaczeni liczbą dwa – dwójki), wstępują do przodu na dawne swoje miejsce (na wysokość jedynek). Czoło skraca krok bez komendy. Strażacy maszerują dalej krokiem zwykłym na komendę „**Zwykły – KROK**”.

3. Przejście z trójszeregu w kolumnę trójkową wykonuje się na komendę „**W prawo – ZWROT**”, natomiast powrót z kolumny trójkowej do trójszeregu – na komendę „**W lewo – ZWROT**”.

§ 74. 1. W celu ustawienia plutonu do prowadzenia musztry sekcjami i do innych wystąpień służbowych podaje się komendę, np. „**Pierwszy pluton, w szeregu (dwuszeregu), na placu, pierwsza sekcja na wysokości masztu (na poprzednim miejscu), pozostałe sekcji w odstępach (odległości) piętnastu kroków, frontem do garaży – ZBIÓRKA**”.

2. W przypadku konieczności przeformowania kolumny dwójkowej lub dwóch rzędów do ustawienia w taki sposób aby strażacy stali zwróceniami twarzami do siebie, podaje się komendę „**Do środka – ZWROT**”.

§ 75. 1. W czasie marszu kolumny, zamykający zajmuje miejsce na lewym skrzydle ostatniego szeregu kolumny.

2. W przypadku kolumny marszowej, gdy ostatni szereg jest niepełny, strażacy w pierwszej kolejności zajmują miejsca na skrzydłach szeregu, najpierw na prawym skrzydle – w tym przypadku jest zamykającym, następnie na lewym skrzydle, następnie po kolei od prawoskrzydłowego, aż do uzupełnienia szeregu.

§ 76. Inne zmiany szyków, zbiórki, rozejścia się, równanie i krycie, odliczanie, odstepowanie, przesuwanie oraz zmianę frontu ugrupowania rozwiniętego i przejścia z szyku rozwiniętego w marszowy i odwrotnie wykonuje się według zasad podanych dla sekcji.

Rozdział 4. Kompania

§ 77. 1. W ugrupowaniu rozwiniętym zasadniczym szykiem kompanii jest dwuszereg. Kompania może występować także w czwórszeregu. Kompania honorowa w ugrupowaniu rozwiniętym występuje wyłącznie w dwuszeregu.

2. W ugrupowaniu marszowym kompania występuje w następujących szykach:

1) w kolumnie dwójkowej;

3. W czasie prowadzenia ćwiczeń z musztry lub innych wystąpień służbowych dopuszcza się ustawienie kompanii w innych szykach, w szczególności według zasad określonych dla plutonu i sekcji.

4. Schematy ustawienia kompanii określa **załącznik nr 21 do regulaminu musztry**.

§ 78. 1. Z dwuszeregu w kolumnę dwójkową kompania przechodzi na komendę „**W prawo – ZWROT**”.

2. Z kolumny dwójkowej do dwuszeregu kompania powraca na komendę „**W lewo – ZWROT**”.

3. Z dwuszeregu w kolumnę czwórkową oraz z kolumny czwórkowej do dwuszeregu kompania przechodzi według zasad określonych dla plutonu.

4. Z kolumny czwórkowej w dwójkową i odwrotnie przechodzi się według zasad podanych dla plutonu.

5. Zbiórki, rozejście się, równanie, krycie, odliczanie, odstępowanie, przesuwanie oraz zmianę frontu ugrupowania rozwiniętego wykonuje się według zasad określonych dla sekcji.

§ 79. Skład kompanii honorowej określa „Ceremoniał pożarniczy Państwowej Straży Pożarnej”.

Rozdział 5.

Batalion i pododdziały dwóch lub więcej jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej

§ 80. 1. W ugrupowaniu rozwiniętym batalion ustawia się w linii kolumn kompanii. Dopuszcza się ustawienie batalionu w czwórszeregu.

2. W ugrupowaniu marszowym batalion występuje w kolumnie, składającej się z co najmniej czterech rzędów.

3. Zmianę ugrupowania batalionu wykonuje cały batalion jednocześnie lub kolejno tworzące go poszczególne kompanie.

4. Schematy ustawienia batalionu określa **załącznik nr 22 do regulaminu musztry**.

§ 81. 1. Z ugrupowania rozwiniętego w marszowe batalion przechodzi na komendy:

- 1) „**Batalion – BACZNOŚĆ**”, „**Batalion, w ugrupowanie marszowe, kierunek w prawo – MASZEROWAĆ**” – w przypadku ustawienia batalionu w linii kolumn kompanii;
- 2) „**Batalion – BACZNOŚĆ**”, „**Batalion, w prawo – ZWROT**” – w przypadku ustawienia batalionu w czwórszeregu.

2. Dowódcy kompanii:

- 1) występują pięć kroków na wprost – po komendzie określonej w ust. 1 pkt 1;
- 2) wykonują zwrot w prawo, a następnie krok dostawny w prawo i ustawiają się przed frontem kolumny czwórkowej kompanii – po komendzie określonej w ust. 1 pkt 2.
3. Dowódcy kompanii podają komendy do rozpoczęcia marszu przez lewe ramię i rozpoczynają marsz jednocześnie z pododdziałami.

4. Z ugrupowania marszowego w rozwinięte batalion przechodzi na komendę, w której dowódca podaje szyk oraz miejsce ustawienia się batalionu, a także front dla kompanii czołowej (pierwszej). Na tę komendę dowódca kompanii czołowej (pierwszej) ustawia swoją kompanię, pozostałe zaś ustawiają się według niej.

§ 82. W zapowiedzi komendy podawanej batalionowi używa się słowa „**Batalion**”, np. „**Batalion, równaj – W PRAWO**”, „**Batalion, na prawo – PATRZ**”.

§ 83. W przypadku udziału w zgrupowaniu lub w uroczystości pododdziałów co najmniej dwóch jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej przepisy § 81–82 stosuje się odpowiednio, z tym że w zapowiedzi komendy podaje się zwrot „**Pododdziały**”. Ustawienie w linii kolumn jest ugrupowaniem rozwiniętym.

Rozdział 6.

Marsz, zmiana kierunku, zatrzymanie i śpiew pododdziału

§ 84. 1. Marsz rozpoczyna się na komendę, np.: „**Pierwsza sekcja, kierunek na wprost (w prawo, w lewo, w tył na prawo, w tył na lewo) – MARSZ**”, „**Kierunek na wprost (w prawo, w lewo, w tył na prawo, w tył na lewo) – MARSZ**” lub „**Za mną – MARSZ**”.

2. Zatrzymanie następuje na komendę, np. „**Sekcja (pluton) – STÓJ**”.

~~3. Czynności, o których mowa w ust. 1 i 2, wykonuje się według zasad określonych w § 25–35.~~

4. W przypadku wielu pododdziałów, komendę do rozpoczęcia marszu dla poszczególnych pododdziałów podaje się na lewą nogę pododdziału poprzedzającego.

5. W przypadku konieczności wydania komendy porządkowej, która ma ułatwić równe wykonanie nakazanej czynności przez kilku strażaków (np. jednoczesne salutowanie) lub umożliwić wydanie komendy dowódcom niższego szczebla (np. wystąpienie dowódców wart w czasie Uroczystej Odprawy Wart) podaje się komendę „**RAZ**”.

6. Komendę „**RAZ**” można stosować do wykonania czynności, które nie zostały szczegółowo opisane w regulaminie musztry, jednak jej podanie wymaga wcześniejszego przygotowania strażaków (pododdziałów).

§ 85. 1. W celu niejednoczesnego zatrzymania maszerującej kolumny podaje się komendę „**Czoło – STÓJ**” albo „**Stawaj – W LEWO (W PRAWO)**”.

2. Na komendę „**Czoło – STÓJ**” maszerujący na czele strażak (dwójka, czwórka) zatrzymuje się, następnii zaś strażacy – dochodząc do poprzedników – zatrzymują się z zachowaniem przepisowej odległości i przyjmują postawę swobodną.

3. Na komendę „**Stawaj – W LEWO (W PRAWO)**” czołowy (pierwszy) strażak (dwójka, czwórka) zatrzymuje się, robi zwrot w lewo (prawy) i przyjmuje postawę swobodną. Następnii strażacy – podchodząc do poprzedników – wykonują te same czynności z zachowaniem przepisowych odległości i odstępów oraz zasad krycia i równania.

§ 86. 1. Dowódcy pododdziałów podają komendy do rozpoczęcia marszu przez lewe ramię i rozpoczynają marsz jednocześnie z pododdziałami.

2. Pododdział maszerujący za dowódcą dostosowuje tempo marszu do tempa dowódcy.

3. W czasie marszu kierunkowy odpowiada za zachowanie właściwej odległości od dowódcy lub pocztu sztandarowego. Lewoskrzydłowy każdego szeregu kolumny marszowej odpowiada za jego wyrównanie.

4. Odległość pomiędzy dowódcą a pocztami (flagowym lub sztandarowym), dowódcą a pierwszym szeregiem pododdziału marszowego, poczem flagowym a poczem sztandarowym wynosi 3 kroki.

5. Odległość między zamykającym a dowódcą kolejnego pododdziału wynosi 5 kroków.

§ 87. 1. Jeżeli dowódca nie idzie na czele pododdziału, w celu zmiany kierunku podaje komendę „**Kierunek w lewo (w prawo, w tył na lewo, w tył na prawo, w lewo w skos, w prawo w skos) – MARSZ**” lub „**W lewo (w prawo, w tył na lewo, w tył na prawo, w lewo w skos, w prawo w skos) – MARSZ**”. Na każdą z tych komend strażak na czele (pierwszy szereg kolumny marszowej) robi trzy kroki na wprost, następnie zmienia kierunek w nakazaną stronę i maszeruje dalej. Cała kolumna dostosowuje się do czoła.

2. Na wąskich drogach, jeżeli po lewej stronie jest potrzebny szerszy przejazd niż pozostawia maszerująca kolumna, dowódca lub strażak zamykający podaje komendę „**Lewa (prawa) – WOLNA**”. Na tę komendę pododdział schodzi jednocześnie w prawo w skos (w lewo w skos) na prawy (lewy) skraj drogi (jezdni) i maszeruje dalej.

§ 88. 1. Dowódca zarządzając śpiew podaje komendę „**ŚPIEW OD CZOŁA**” lub „**(Tytuł piosenki) – ŚPIEW OD CZOŁA**”. Pododdział rozpoczyna śpiew na lewą nogę. Jeżeli piosenka ma przedtakt, to rozpoczyna się ją na prawą nogę.

2. W przypadku, gdy śpiew prowadzi jeden strażak, dowódca wywołuje tego strażaka, np. „**Strażak (nazwisko)**”. Wywołany odpowiada „**Jestem**”. Dowódca podaje komendę do rozpoczęcia śpiewu „**ŚPIEW**”.

3. Śpiew przerywa się po zakończeniu piosenki lub na komendę „**DOŚĆ**”.

4. Pododdział śpiewa tylko w czasie marszu krokiem zwykłym.

5. W kolumnie większej niż kompania pododdziały śpiewają na zmianę tak, aby jednocześnie śpiewał najwyżej co trzeci pododdział.

Rozdział 7.**Oddawanie honorów przez pododdziały**

§ 89. 1. W ugrupowaniu rozwiniętym pododdział oddaje honory na komendy „**BACZNOŚĆ**”, „**Na prawo (lewo) – PATRZ**”. Strażacy zwracają energicznie głowy w nakazanym kierunku jednocześnie delikatnie podnosząc brodę, patrzą na przełożonego i prowadzą go wzrokiem. Ramiona strażaków pozostają w tym samym położeniu.

2. Komendę „**Na lewo – PATRZ**” podaje się tylko wtedy, gdy dotyczy wszystkich pododdziałów, w szczególności gdy wprowadzana jest kompania honorowa w miejsce uroczystości lub gdy warunki terenowe nie pozwalają inaczej przeprowadzić defilady pododdziałów. Jeżeli, ze względu na ustawienie pododdziałów, strażacy chociaż jednego z pododdziałów powinni zwrócić głowę w prawą stronę, podaje się komendę „**Na prawo – PATRZ**”.

3. W ugrupowaniu rozwiniętym, po komendach określonych w ust. 1, dowódcy pododdziałów, dowódca i asystujący pocztu flagowego, dowódca i asystujący pocztu sztandarowego salutują. W przypadku ustawienia pocztów sztandarowych w rzędzie (w kolejności: sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący), dowódca pocztu i asystujący pocztu sztandarowego salutują.

4. Po podniesieniu flagi na maszt flagowy – po komendach określonych w ust. 1 – flagowy salutuje.

§ 90. 1. W czasie marszu honory oddaje tylko dowódca pododdziału, z wyjątkiem sytuacji określonej w ust. 2.

2. W czasie defilady pododdział oddaje honory na komendy „**BACZNOŚĆ**”, „**Na prawo (lewo) – PATRZ**”, w odległości około 10 kroków przed trybuną honorową.

3. Na komendę „**BACZNOŚĆ**” strażacy maszerują krokiem defiladowym, a na komendę „**Na prawo (lewo) – PATRZ**” zwracają energicznie głowy w nakazanym kierunku jednocześnie podnosząc delikatnie brody i patrzą na przełożonego, zachowując pogodny wyraz twarzy. Zwrot głowy następuje równocześnie z postawieniem następnej lewej nogi przez strażaka (pododdział). Zwrot głowy nie dotyczy prawoskrzydłowego (lewoskrzydłowego) pierwszego szeregu każdego pododdziału marszowego – kierunkowego.

4. Dowódca prowadzący kolumnę kończy salutowanie w odległości około 10 kroków po minięciu trybuny honorowej. Dowódcy poszczególnych pododdziałów przestają salutować, gdy ogon kolumny minie trybunę honorową (około 10 kroków za trybuną honorową) i podają komendę „**BACZNOŚĆ**”, na którą strażacy zwracają głowy na wprost, a następnie komendę „**SPOCZNIJ**”, po której pododdział przechodzi z kroku defiladowego do zwykłego.

§ 91. 1. Przełożony wita się z pododdziałami, stojąc przed ich frontem. Przyjmuje postawę zasadniczą i oddaje honory przez salutowanie (skłon głowy jeżeli jest osobą cywilną lub nie występuje w nakryciu głowy), opuszcza rękę i wita się słowami, np. „**Czołem strażacy**” lub „**Czołem pododdziały**”. Strażacy (pododdziały) odpowiadają „**Czołem Panie Ministrze (Generale, Nadbrygadierze)**”. Odpowiedź strażaków (pododdziałów) jest zgodna ze zwrotem użytym w czasie składania meldunku. Przepisy § 12 ust. 7–8 stosuje się odpowiednio.

2. W przypadku występowania w trakcie uroczystości z pododdziału złożonego ze strażaków lub strażaków i osób cywilnych, wyznaczonych do wyróżnienia, wyznacza się dowódcę tego pododdziału, który oddaje honory w sytuacjach określonych regulaminem.

Dział V.**MUSZTRA PODODDZIAŁÓW Z POJAZDAMI POŻARNICZYM****Rozdział 1.****Szyki**

§ 92. Szyki pojazdów pożarniczych mogą być rozwinięte i marszowe.

§ 93. 1. Szykami rozwiniętymi pojazdów pożarniczych są: szereg, dwuszereg, trójszereg oraz linia kolumn pododdziałów.

2. W szeregu pojazdy pożarnicze stoją na jednej wysokości jeden obok drugiego w odstępach 3 metry, frontem w nakazanym kierunku.

3. W dwuszeregu pojazdy pożarnicze stoją w dwóch szeregach w odległości 3 metrów (odległość mierzy się od najdłuższego pojazdu stojącego w pierwszym szeregu). Drugi szereg kryje pierwszy szereg. Dopuszcza się inną odległość między szeregami.

4. W trójszeregu pojazdy pożarnicze trzeciego szeregu stoją za drugim szeregiem w takiej odległości, jak drugi szereg za pierwszym.

~~5. W linii kolumn pododdziałów pojazdy pożarnicze jednego pododdziału stoją w rzędzie w odległościach 3 metrów, kolumny poszczególnych pododdziałów stoją na jednej wysokości, jedna obok drugiej w odstępach 3 metrów lub jeden pododdział za drugim. W przypadku ustawienia w linii kolumn pododdziałów, pojazdy pożarnicze równają w szeregach do pojazdu, który znajduje się najbliżej ogona kolumny.~~

6. Wybór jednego z szyków rozwiniętych ustala się zależnie od liczby pojazdów pożarniczych i wielkości rejonu zbiórki. Obsady pojazdów ustawiają się w dwuszeregu frontem w nakazanym kierunku, w odległości 1 metra przed swym pojazdem.

§ 94. 1. Szykiem marszowym pojazdów pożarniczych jest kolumna marszowa. W czasie defilady można przyjąć kolumnę dwójkową lub trójkową, w zależności od warunków terenowych.

2. Odległość między pododdziałami oraz kolejność ustala dowódca kolumny.

3. Schematy ustawienia pojazdów pożarniczych określa **załącznik nr 23 do regulaminu musztry**.

§ 95. 1. Z szyku rozwiniętego przechodzi się w szyk marszowy na komendę „**KOLUMNA MARSZOWA**”. Na tę komendę rusza pojazd znajdujący się na prawym skrzydle, a pozostałe podążają za nim w kolejności ustawienia, zachowując odległość 10 metrów lub większą w zależności od prędkości. Odległość między pojazdami w kolumnie marszowej powinna być taka sama.

2. Przy ustawieniu pojazdów w dwuszeregu lub trójszeregu w kolumnę marszową przechodzą kolejno samochody pierwszego pododdziału, a następnie kolejne pododdziały.

3. Po ustawieniu pojazdów w linię kolumn pododdziałów, po komendzie „**KOLUMNA MARSZOWA**” rusza z miejsca kolumna pierwszego (prawoskrzydłowego) pododdziału, a za nią w kolejności ruszają kolumny następujących pododdziałów.

§ 96. 1. Z szyku marszowego przechodzi się w szereg na komendę „**ROZWINĄĆ**”. Na tę komendę pojazd pożarniczy jadący na czele kolumny zatrzymuje się, a pozostałe rozwijają się w lewo od niego.

2. W celu rozwinięcia szyku marszowego w szereg na określonej wysokości podaje się komendę, np. „**Druga kompania na wysokości skraju polany – ROZWINĄĆ**”. Na tę komendę pojazd pożarniczy jadący na czele kolumny zatrzymuje się, a pozostałe rozwijają się w lewo od niego.

3. W szyk rozwinięty inny niż szereg przechodzi się z kolumny marszowej na rozkaz dowódcy przekazany przez radiotelefon lub inne środki łączności. W przypadku, gdy dowódcy znane są warunki i rejon działania, wcześniej ustala on sposób rozwinięcia szyku przez pojazdy poszczególnych pododdziałów, które rozwijają szyk na umówiony znak według wcześniej ustalonej kolejności.

§ 97. Jeżeli po utworzeniu szyku rozwiniętego zachodzi konieczność sformowania pododdziałów przed pojazdami pożarniczymi, wówczas podaje się komendę np. „**Pierwszy zastęp (sekcja) w dwuszeregu przed samochodem (samochodami) – ZBIÓRKA**”. Na tę komendę pododdziały ustawiają się przed swoimi pojazdami w nakazanym szyku tak, aby tył szyku znajdował się w odległości 1 metra przed samochodem. Dowódca zastępu staje na prawym skrzydle, które znajduje się z prawej strony samochodu, kierowca na lewym skrzydle.

Rozdział 2.

Wsiadanie i wysiadanie z pojazdów pożarniczych

§ 98. 1. Na komendę „**DO POJAZDU**” strażacy zajmują miejsca w pojeździe pożarniczych.

2. Wysiadanie strażaków z samochodu odbywa się na komendę „**Z POJAZDU**”. Na tę komendę strażacy opuszczają samochód w odwrotnej kolejności niż przy wsiadaniu. Następnie ustawiają się przed pojazdem tak, jak w czasie zbiórki przed pojazdem.

3. Jeżeli zachodzi konieczność ustawienia strażaków w inny sposób, podaje się komendy określone w § 58–59.

Rozdział 3.

Dowodzenie pojazdami pożarniczymi

§ 99. 1. Pojazdami pożarniczymi należy dowodzić za pomocą środków łączności. Dowódca kolumny w czasie jej ruchu znajduje się w kabinie razem z kierowcą lub w samochodzie operacyjnym jadącym na czele kolumny. Dowódca pododdziału jedzie w pierwszym samochodzie swego pododdziału.

2. W wypadku, gdy ruch kolumny odbywa się bez wydzielenia pododdziałów, wyznaczony dowódca kolumny dowodzi pierwszym pojazdem. Pozostałe samochody, ściśle przestrzegając dyscypliny marszu i jadą za pojazdem znajdującym się na czele kolumny.

~~§ 100. Przed sformowaniem kolumny i wyjazdem dowódca wydaje rozkaz, w którym określa:~~

- 1) miejsce docelowe;
- 2) trasę przejazdu;
- 3) szybkość przejazdu;
- 4) kolejność poszczególnych samochodów w kolumnie i odległość między nimi;
- 5) postępowanie na wypadek awarii samochodu;
- 6) ogólne zadania do wykonania na miejscu przeznaczenia.

§ 101. 1. W celu rozpoczęcia przejazdu kolumny pojazdów pożarniczych podaje się komendę „**SILNIKI W RUCH**”. Po tej komendzie kierowcy uruchamiają silniki.

2. Dowódca zastępu upewnia się o gotowości samochodu do odjazdu, o czym melduje dowódcy kolumny. Na komendę „**MARSZ**” lub „**ODJAZD**” wszystkie samochody ruszają.

3. W czasie jazdy w kolumnie kierowca obowiązany jest do przestrzegania przepisów dotyczących ruchu drogowego.

§ 102. W celu objechania przeszkody lub zwolnienia drogi podaje się informację „**PRZESZKODA**”, a w razie potrzeby „**UWAGA – RÓBCIE TO CO JA**”.

§ 103. W czasie jazdy dowódca przekazuje kierowcy tylko niezbędne informacje, wyłącznie głosem.

§ 104. Zatrzymywanie pojazdów pożarniczych odbywa się na komendy „**UWAGA**”, a następnie „**STÓJ**”. Po tej komendzie samochody zatrzymują się w odległościach jak w czasie postoju. W razie potrzeby podaje się komendę „**SILNIKI ZGAŚ**”.

Rozdział 4.

Oddawanie honorów w pojazdach pożarniczych

§ 105. 1. Strażacy jadący pojazdem pożarniczym oddają honory na komendy dowódcy „**BACZNOŚĆ**”, „**Na prawo (lewo) – PATRZ**” przez zwrot głowy w kierunku przełożonego.

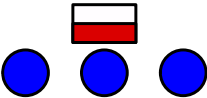
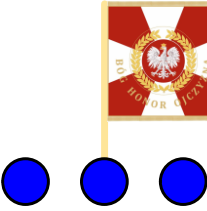

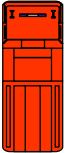
2. Kierowca prowadzący pojazd nie wykonuje zwrotu głowy. Dowódcy pojazdów oddają honory przez salutowanie.

3. Na komendę „**BACZNOŚĆ**” strażak siedzi prosto, nie pochyla się, głowę trzyma prosto, patrzy przed siebie, a nogi rozstawia na szerokość barków, dłonie trzyma swobodnie na udach nieco powyżej kolan.

4. Po minięciu trybuny honorowej dowódca podaje komendy „**BACZNOŚĆ**”, „**SPOCZNIJ**”.

Załącznik nr 1

Znaki graficzne użyte regulaminie musztry

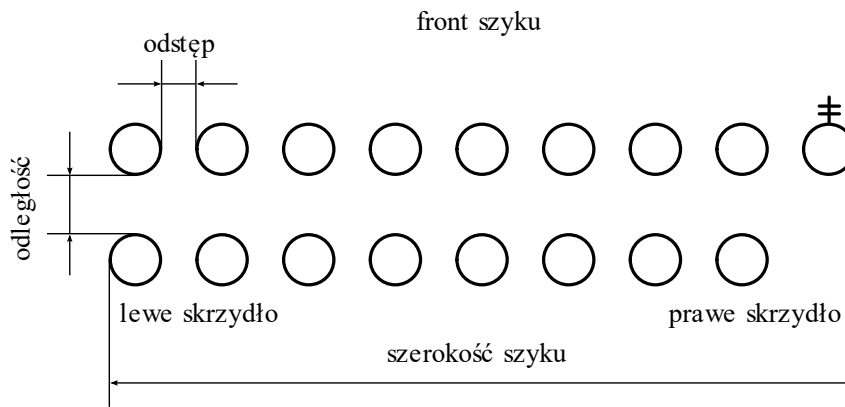
- – dowódca kompanii honorowej
- – poczet flagowy
- – poczet sztandarowy wchodzący w skład kompanii honorowej
- – poczet sztandarowy
- – dowódca batalionu – w ugrupowaniach marszowych także dowódca uroczystości
- – dowódca pododdziału (kompanii)
- – dowódca plutonu/zmiany
- – dowódca zastępu – w musztrze także sekcji
- – strażak – ratownik
- – pojazd pożarniczy
- 3 kr

 – odległość lub odstęp w krokach – tu: trzy kroki

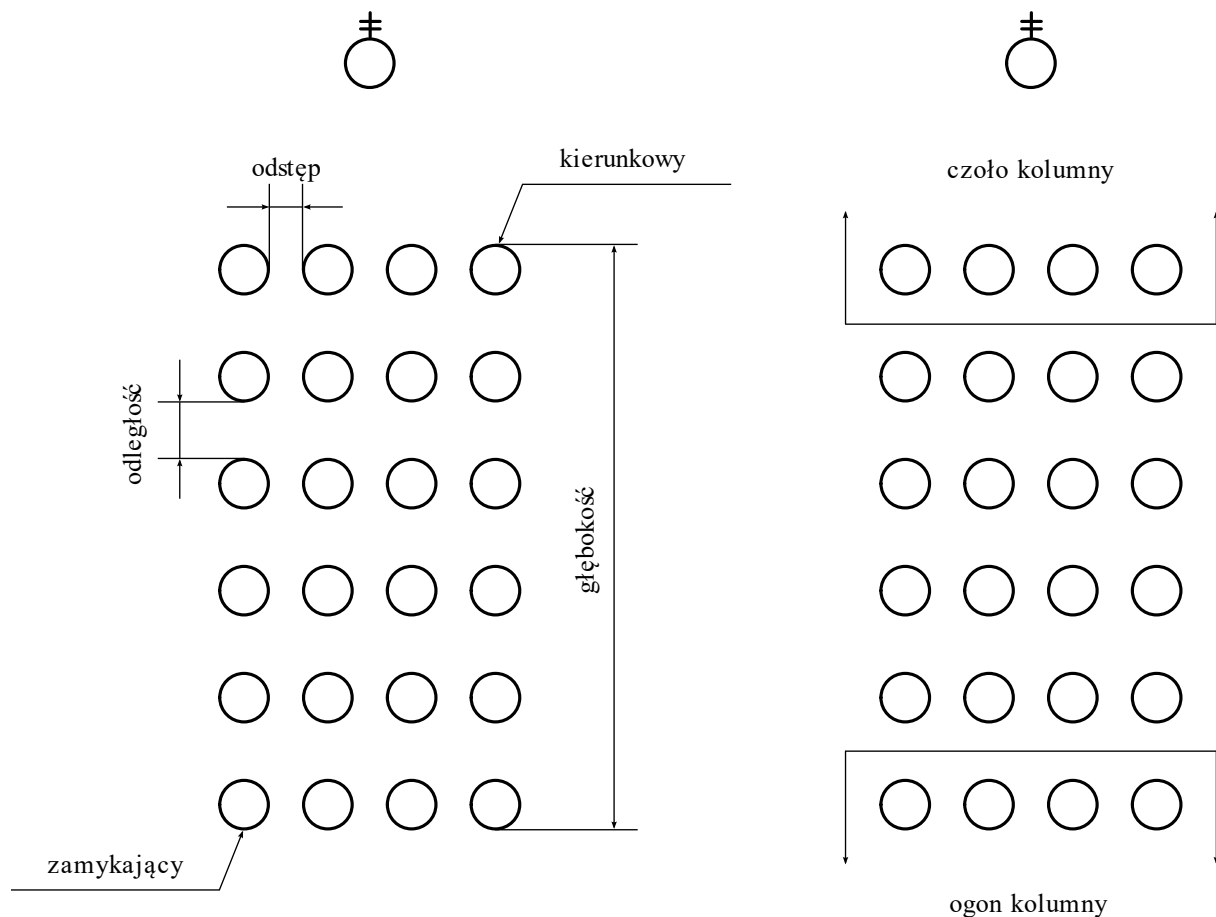

Załącznik nr 2

Elementy szyku w ugrupowaniu rozwiniętym i marszowym

Rys. 1. Elementy szyku w ugrupowaniu rozwiniętym.

Rys. 2. Elementy szyku w ugrupowaniu marszowym.

Załącznik nr 3

Widok strażaka w postawie zasadniczej

a)

b)

c)

d)

Rys. 1. Strażak w postawie zasadniczej – widok z przodu:

- a) w ubiorze reprezentacyjnym;
- b) w ubiorze wyjściowym;
- c) w ubiorze służbowym;
- d) w ubraniu specjalnym.

a)

b)

c)

d)

Rys. 2. Strażak w postawie zasadniczej – widok z boku:
a) w ubiorze reprezentacyjnym;
b) w ubiorze wyjściowym;
c) w ubiorze służbowym;
d) w ubraniu specjalnym.

a)

b)

Rys. 3. Strażak w postawie zasadniczej w ubiorze reprezentacyjnym w płaszczu sukiennym:
a) widok z przodu;
b) widok z tyłu.

Rys. 4. Ułożenie dłoni strażaka w postawie zasadniczej (prawa dłoń) oraz sposób trzymania toporka strażackiego przez strażaka z asysty honorowej PSP (lewa dłoń) – widok z przodu.

a)

b)

c)

Rys. 5. Ułożenie dłoni strażaka w postawie zasadniczej – widok z boku:

- a) w ubiorze reprezentacyjnym z toporkiem strażackim;
- b) w ubiorze służbowym;
- c) w ubraniu specjalnym.

Załącznik nr 4

Widok strażaka w postawie swobodnej

Rys. 1. Strażak w postawie swobodnej podczas oficjalnych wystąpień i w czasie uroczystości – widok z przodu.

a)

b)

c)

Rys. 2. Przyjęcie przez strażaka postawy swobodnej podczas oficjalnych wystąpień i w czasie uroczystości – kolejność wykonywanych czynności.

Rys. 3. Strażak w postawie swobodnej z wysuniętą lewą nogą – widok z przodu.

Rys. 4. Strażak w postawie swobodnej w rozkroku – widok z przodu.

a)

b)

c)

d)

Rys. 5. Przyjęcie przez strażaka postawy swobodnej w rozkroku – kolejność wykonywanych czynności.

Załącznik nr 5

Widok strażaka wykonującego zwroty w miejscu

a)

b)

Rys. 1. Strażak wykonujący zwrot w lewo – kolejność wykonywanych czynności.

a)

b)

Rys. 2. Strażak wykonujący zwrot w prawo – kolejność wykonywanych czynności.

a)

b)

c)

Rys. 3. Strażak wykonujący zwrot w tył – kolejność wykonywanych czynności.

Załącznik nr 6

Widok strażaka w czasie marszu krokiem defiladowym

a)

b)

Rys. 1. Strażak w czasie marszu krokiem defiladowym:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

a)

b)

Rys. 2. Strażak z asysty honorowej PSP z toporkiem strażackim z pokrowcem w czasie marszu krokiem defiladowym:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

Załącznik nr 7

Widok strażaka w czasie marszu krokiem pogrzebowym

a)

b)

Rys. 1. Strażak w czasie marszu krokiem pogrzebowym:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

Rys. 2. Strażak z asysty honorowej PSP z toporkiem strażackim z pokrowcem w czasie marszu krokiem pogrzebowym – widok z boku.

Załącznik nr 8

Widok strażaka maszerującego w miejscu

a)

b)

Rys. 1. Strażak maszerujący w miejscu:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

Załącznik nr 9

Widok strażaka oddającego honory

a)

b)

c)

d)

Rys. 1. Strażak oddający honory przez salutowanie – widok z przodu:

- a) w czapce rogatywce;
- b) w czapce służbowej letniej;
- c) w czapce służbowej zimowej;
- d) w hełmie strażackim.

a)

b)

Rys. 2. Strażak oddający honory przez salutowanie – widok z boku:

a) w czapce rogatywce;

b) w czapce służbowej letniej.

a)

b)

c)

Rys. 3. Strażak oddający honory przez skłon głowy – kolejność wykonywanych czynności – widok z przodu.

a)

b)

c)

Rys. 4. Strażak oddający honory przez skłon głowy – kolejność wykonywanych czynności – widok z boku.

a)

b)

Rys. 5. Strażak oddający honory przez salutowanie w czasie marszu krokiem defiladowym:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

Załącznik nr 10

Sposób trzymania zdjętego nakrycia głowy

a)

b)

Rys. 1. Strażak trzymający czapkę rogatywkę:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

Rys. 2. Strażak trzymający czapkę służbową letnią.

Rys. 3. Strażak trzymający hełm strażacki.

Załącznik nr 11

Widok strażaka – dowódcy kompanii honorowej – w czasie przegrupowania do defilady

a)

b)

c)

Rys. 1. Dowódca kompanii honorowej po komendach do przegrupowania do defilady:

- a) w czasie wykroku w lewo prawą nogą;
- b) po postawieniu prawej nogi;
- c) po dostawieniu lewej nogi do prawej.

a)

b)

c)

d)

e)

Rys. 2. Dowódca kompanii honorowej po przeformowaniu kompanii honorowej w kolumnę marszową:

- a) po wydaniu komend kompanii honorowej – postawa zasadnicza;
- b) w czasie zwrotu w tył;
- c) po wykroku prawą nogą;
- d) po postawieniu prawej nogi;
- e) po dostawieniu lewej nogi do prawej – postawa zasadnicza.

Załącznik nr 12

Widok strażaka w czasie wykonywania chwytów sztandarem

Rys. 1. Strażak wykonujący chwyt „Do nogi” – widok z przodu.

Rys. 2. Strażak wykonujący chwyt „Prezentuj” – widok z przodu.

Rys. 3. Strażak wykonujący chwyt „Salutowanie” – widok z przodu.

a)

b)

Rys. 4. Strażak wykonujący chwyt „Salutowanie”:

a) widok z boku (pod kątem 45 stopni);

b) widok z boku.

Rys. 5. Strażak wykonujący chwyt „Na ramię” – widok z przodu.

Rys. 6. Strażak wykonujący chwyt „Na ramię” – widok z boku.

Załącznik nr 13

Widok pocztu sztandarowego w czasie wykonywania komend

Rys. 1. Poczet sztandarowy w czasie wykonywania komendy „BACZNOŚĆ” w miejscu (chwyt „Prezentuj”).

Rys. 2. Poczet sztandarowy w czasie wykonywania komendy „Na prawo – PATRZ” w miejscu (chwyt „Prezentuj”).

a)

b)

Rys. 3. Poczet sztandarowy w czasie wykonywania komendy „Na prawo – PATRZ” w miejscu (chwyt „Salutowanie”), np. w czasie witania się ze sztandarem:

a) widok z przodu;

b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

Rys. 4. Poczet sztandarowy w czasie wykonywania komendy „Na prawo – PATRZ” w miejscu (chwyt „Salutowanie”), np. w czasie odtwarzania hymnu państwowego RP – widok z boku (pod kątem 45 stopni).

Rys. 5. Poczet sztandarowy w czasie wykonywania komendy „Na prawo – PATRZ” w marszu (chwyt „Salutowanie” w marszu).

a)

b)

c)

d)

Rys. 6. Poczët sztandarowy w czasie wykonywania zwrotu w lewo:

- a) tempo 1;
- b) tempo 2;
- c) tempo 3;
- d) tempo 4.

Rys. 7. Poczet sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) – przed wykonaniem komendy.

a)

b)

Rys. 8. Poczet sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) – po zwrocie w miejscu:

a) widok z przodu;

b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

a)

b)

Rys. 9. Poczta sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) – tempo 1 – dowódca pocztu prawą nogą wykonuje krok w prawo w skos w tył (znajduje się na wysokości sztandarowego):

a) widok z przodu;

b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

a)

b)

Rys. 10. Poczet sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) – tempo 2 – dowódca pocztu dostawia lewą nogę:
a) widok z przodu;
b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

a)

b)

Rys. 11. Poczta sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca poczty i asystujący) – tempo 3 – sztandarowy wykonuje krok na wprost:

a) widok z przodu;

b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

a)

b)

Rys. 12. Poczet sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) – tempo 4 – sztandarowy dostawia prawą nogę:

a) widok z przodu;

b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

a)

b)

Rys. 13. Poczet sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) – tempo 5 – dowódca pocztu wykonuje krok dostawny w lewo (wchodzi między sztandarowego i asystującego):

a) widok z przodu;

b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

a)

b)

Rys. 14. Poczet sztandarowy w czasie przeformowania z szeregu w rząd (w kolejności sztandarowy, dowódca pocztu i asystujący) tempo 6 – dowódca pocztu dostawia prawą nogę:

a) widok z przodu;

b) widok z boku (pod kątem 45 stopni).

Załącznik nr 14

Widok strażaka w czasie składania wieńców i wiązanek

Rys. 1. Strażak w czasie składania wiązanki – po podejściu do miejsca pamięci.

a)

b)

Rys. 2. Strażak w czasie składania wiązanki – w momencie położenia wiązanki:

a) widok od strony tablicy/pomnika;

b) widok z boku.

Rys. 3. Strażak w czasie składania wiązanki – podczas salutowania.

Rys. 4. Strażak w czasie składania wiązanki – po zwrocie, w czasie marszu.

Rys. 5. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – po podejściu do miejsca pamięci.

a)

b)

Rys. 6. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – w czasie marszu (obrotu o 180 stopni).

Rys. 7. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – po zatrzymaniu (po obrocie).

a)

b)

Rys. 8. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – po zwrocie, w momencie składania wieńca (czynności przedstawione na rys. 8a i 8b wykonuje się płynnie, bez przerwy między nimi).

Rys. 9. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – po złożeniu wieńca.

Rys. 10. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – po przyjęciu postawy zasadniczej.

Rys. 11. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – w czasie salutowania.

Rys. 12. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – po oddaniu honorów.

Rys. 13. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – po zwrocie.

Rys. 14. Dwóch strażaków w czasie składania wieńca – w czasie marszu.

Załącznik nr 15

**Widok strażaka trzymającego poduszkę żałobną, czapkę rogatywkę oraz zdjęcie
zmarłego w czasie uroczystości pogrzebowych**

a)

b)

Rys. 1. Strażak trzymający poduszkę żałobną:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

a)

b)

Rys. 2. Strażak trzymający czapkę rogatywkę:

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

a)

b)

Rys. 3. Strażak trzymający zdjęcia zmarłego (tu zdjęcie bez czarnej wstążki w rogu fotografii):

a) widok z przodu;

b) widok z boku.

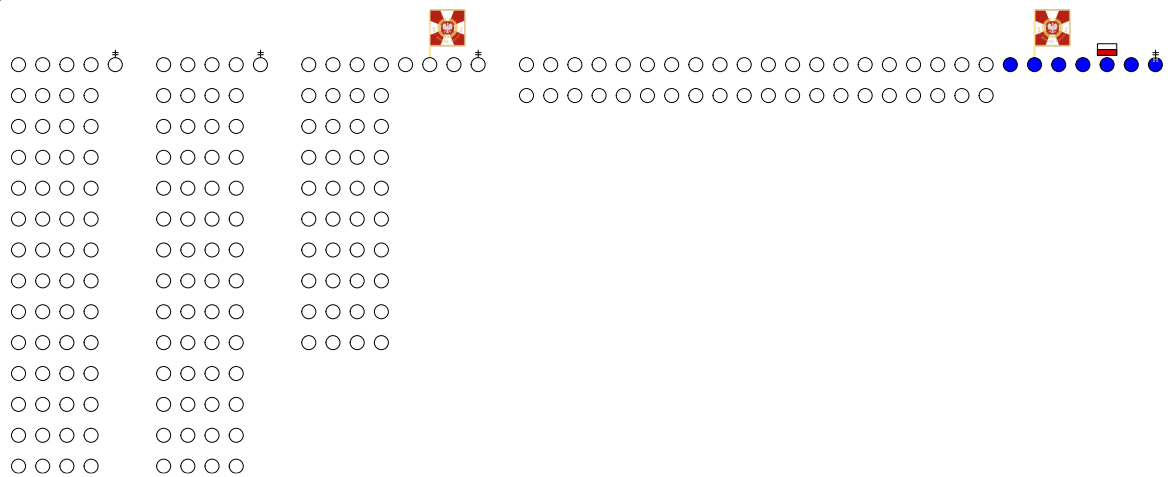
Załącznik nr 16

Schematy ustawienia kompanii honorowej

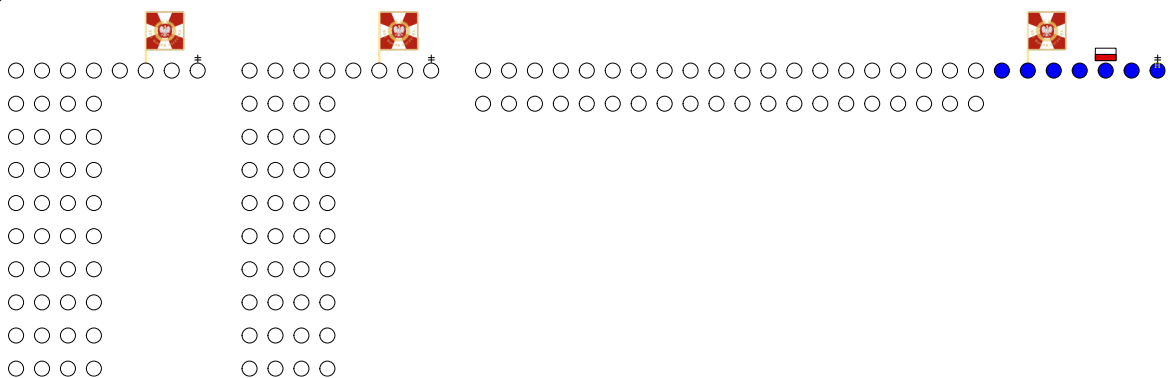
a)

b)

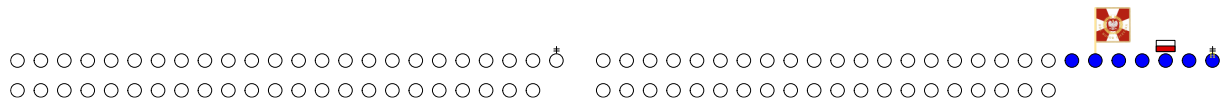
c)

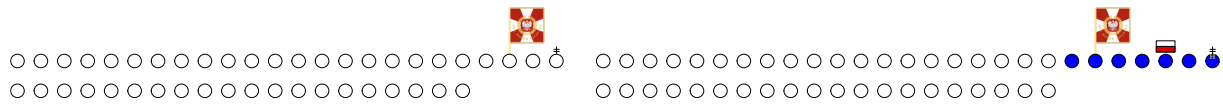
Rys. 1. Ustawienie kompanii honorowej w ugrupowaniu rozwiniętym:

- a) z pododdziałami towarzyszącymi (w linii kolumn kompanii) bez sztandarów;
- b) z pododdziałami towarzyszącymi (w linii kolumn kompanii) bez sztandarów i ze sztandarem;
- c) z pododdziałami towarzyszącymi (w linii kolumn kompanii) ze sztandarami.

a)

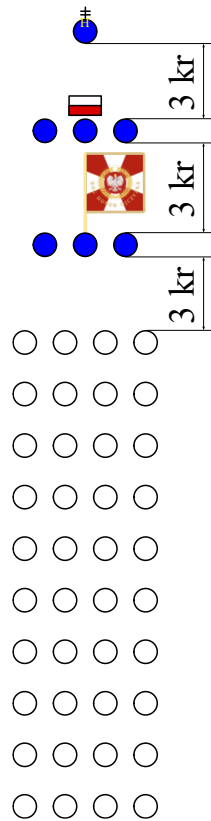

b)

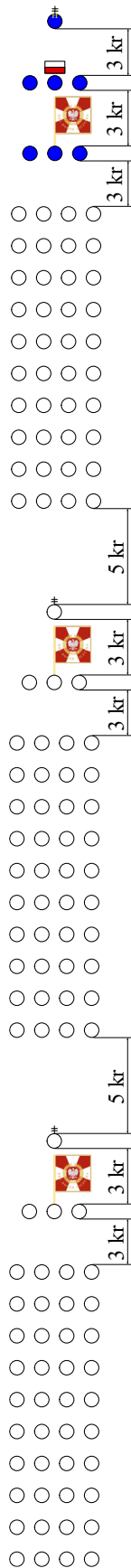

Rys. 2. Ustawienie kompanii honorowej w ugrupowaniu rozwiniętym:

- a) z pododdziałem towarzyszącym (w dwuszeregu) bez sztandaru;
- b) z pododdziałem towarzyszącym (w dwuszeregu) ze sztandarem.

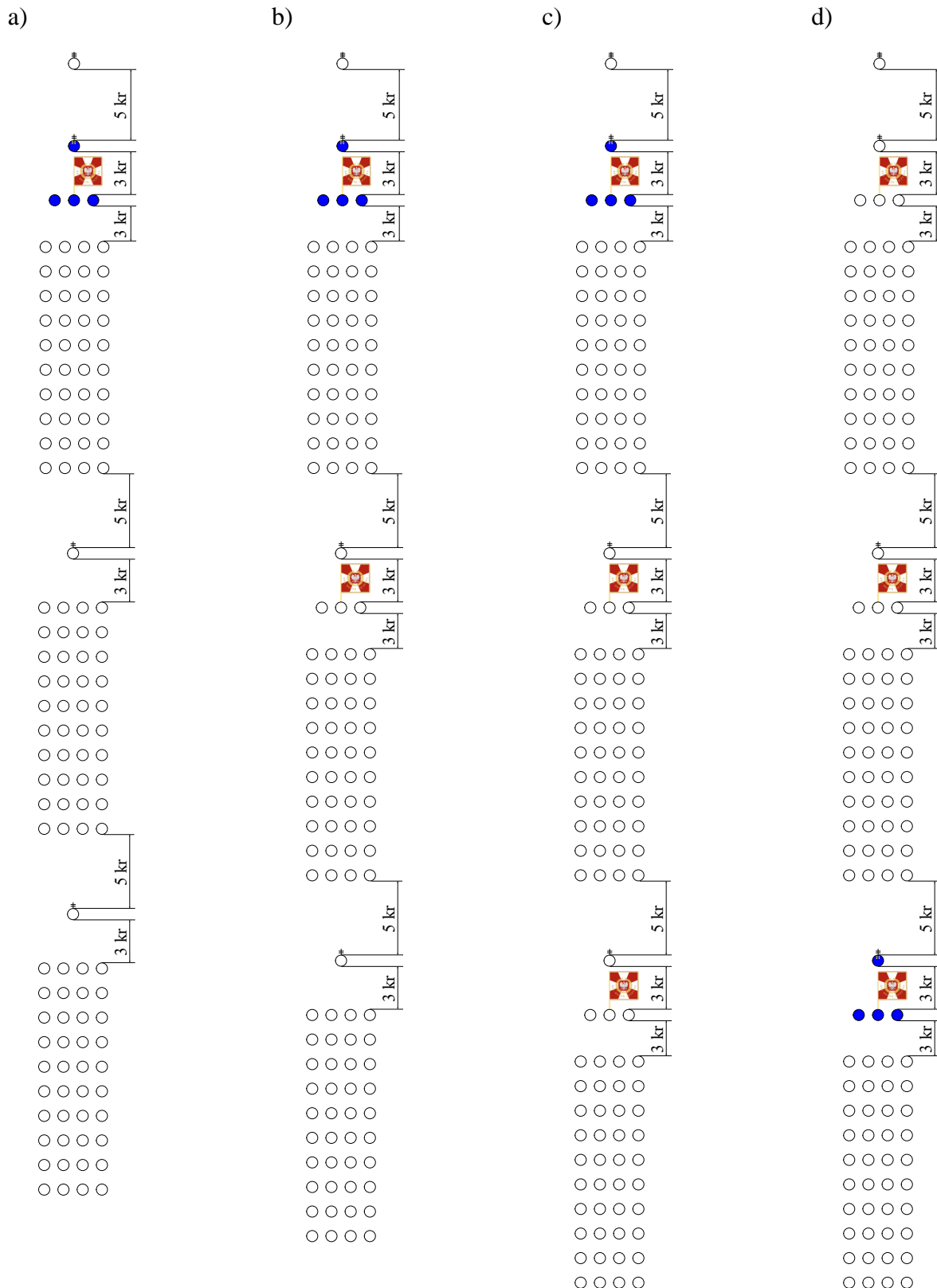

Rys. 3. Ustawienie kompanii honorowej z poczem flagowym w ugrupowaniu marszowym.

Rys. 4. Ustawienie kompanii honorowej (z poczem flagowym) w czasie wprowadzenia w miejsce uroczystości razem z innymi pododdziałami.

Rys. 5. Ustawienie kompanii honorowej w ugrupowaniu marszowym:

- a) z pododdziałami towarzyszącymi bez pocztów sztandarowych;
- b) z pododdziałami towarzyszącymi z pocztami sztandarowymi i bez pocztu sztandarowego;
- c) z pododdziałami towarzyszącymi z pocztami sztandarowymi (jako pierwszy pododdział);
- d) z pododdziałami towarzyszącymi z pocztami sztandarowymi (jako ostatni pododdział).

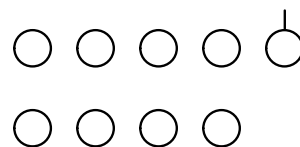
Załącznik nr 17

Schematy ustawienia sekcji

a)

b)

Rys. 1. Ustawienie sekcji w ugrupowaniu rozwiniętym:

- a) w szeregu;
- b) w dwuszeregu.

a)

b)

Rys. 2. Ustawienie sekcji w ugrupowaniu marszowym:

- a) w rzędzie;
- b) w kolumnie dwójkowej.

Załącznik nr 18

Widok strażaków w czasie odliczania w miejscu

Rys. 1. Strażacy przed rozpoczęciem odliczania, w postawie swobodnej.

Rys. 2. Strażacy w czasie odliczania – po zapowiedzi komendy, w postawie zasadniczej.

Rys. 3. Strażacy w czasie odliczania – bezpośrednio po haśle komendy.

Rys. 4. Strażacy w czasie odliczania – w czasie wykonywania komendy (1).

Rys. 5. Strażacy w czasie odliczania – w czasie wykonywania komendy (2).

Rys. 6. Strażacy w czasie odliczania – w czasie wykonywania komendy (3).

Rys. 7. Strażacy w czasie odliczania – w czasie wykonywania komendy (4).

Rys. 8. Strażacy w czasie odliczania – w czasie wykonywania komendy (5).

Rys. 9. Strażacy w czasie odliczania – w czasie wykonywania komendy (6).

Rys. 10. Strażacy w czasie odliczania – po wykonaniu komendy.

Załącznik nr 19

Widok strażaków w czasie wykonywania przeformowania z szeregu w kolumnę dwójkową i z kolumny dwójkowej w szereg

Rys. 1. Strażacy w czasie przeformowania z szeregu w kolumnę dwójkową – tempo 1.

Rys. 2. Strażacy w czasie przeformowania z szeregu w kolumnę dwójkową – tempo 2.

Rys. 3. Strażacy w czasie przeformowania z szeregu w kolumnę dwójkową – tempo 3.

Rys. 4. Strażacy w czasie przeformowania z szeregu w kolumnę dwójkową – tempo 4.

Rys. 5. Strażacy w czasie przeformowania z kolumny dwójkowej w szereg – tempo 1.

Rys. 6. Strażacy w czasie przeformowania z kolumny dwójkowej w szereg – tempo 2.

Rys. 7. Strażacy w czasie przeformowania z kolumny dwójkowej w szereg – tempo 3.

Rys. 8. Strażacy w czasie przeformowania z kolumny dwójkowej w szereg – tempo 4.

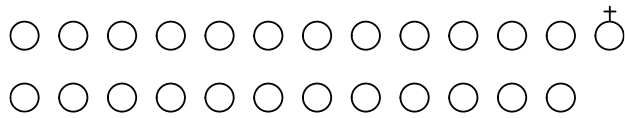
Załącznik nr 20

Schematy ustawienia plutonu

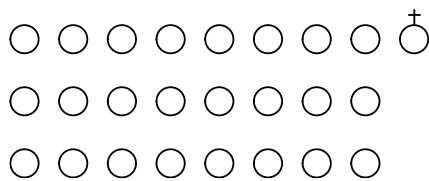
a)

b)

c)

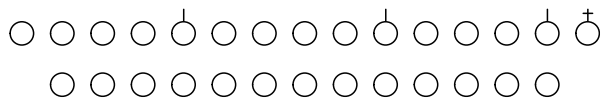
Rys. 1. Ustawienie plutonu w ugrupowaniu rozwiniętym:

- a) w szeregu;
- b) w dwuszeregu;
- c) w trójszeregu.

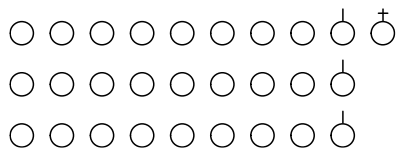
a)

b)

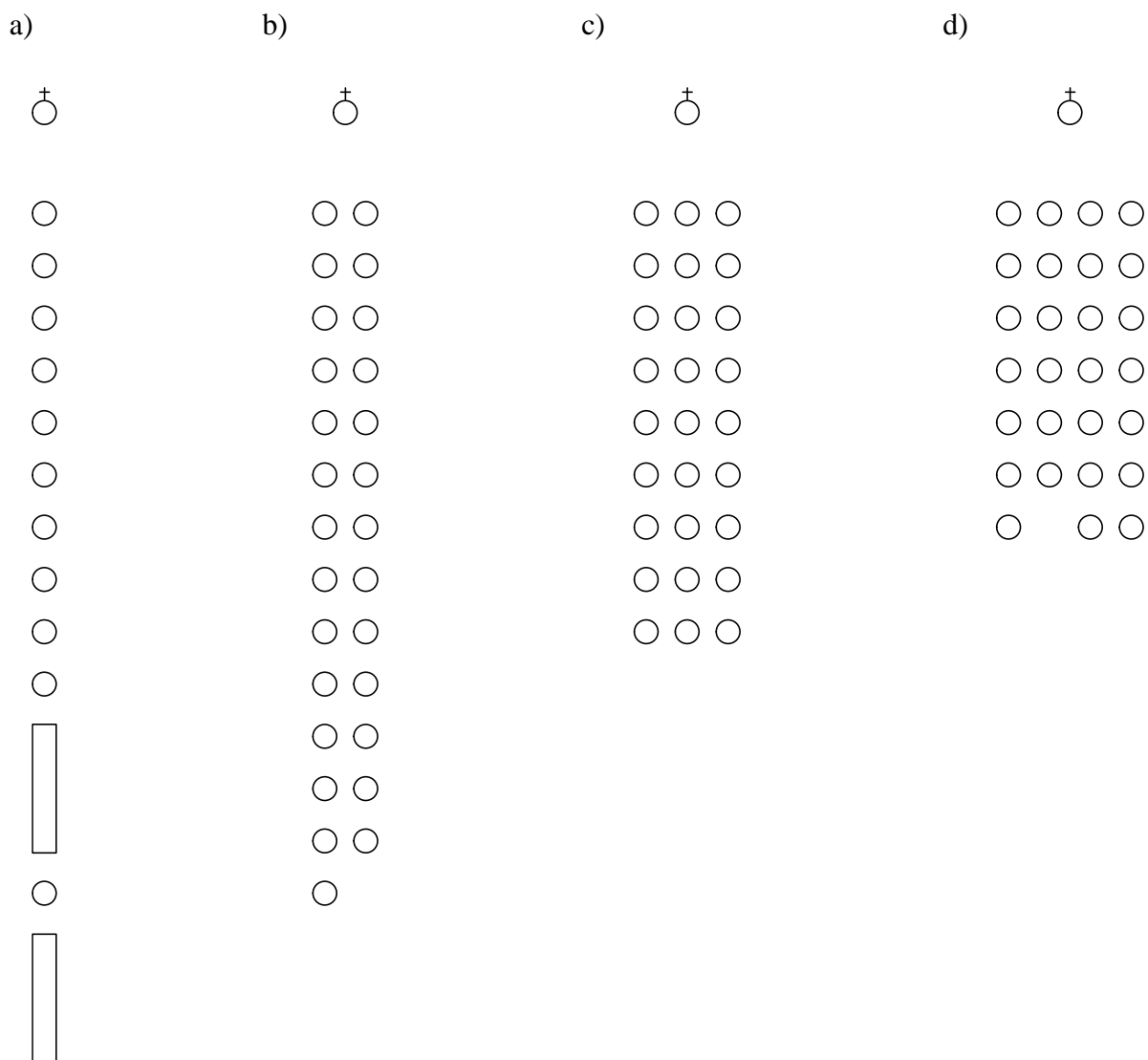

c)

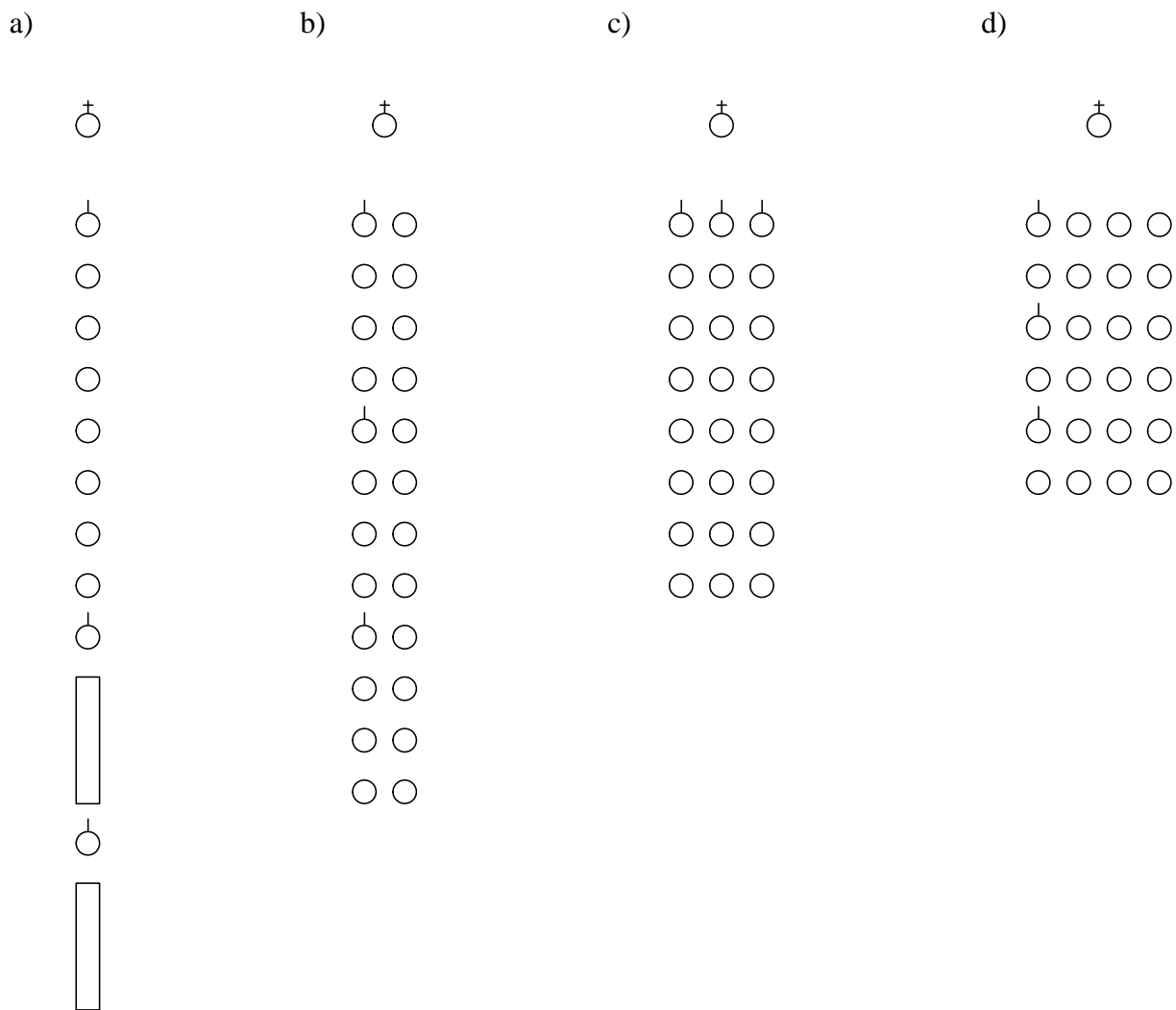
Rys. 2. Ustawienie plutonu w ugrupowaniu rozwiniętym z zaznaczeniem dowódców sekcji:

- a) w szeregu;
- b) w dwuszeregu;
- c) w trójszeregu.

Rys. 3. Ustawienie plutonu w ugrupowaniu marszowym:

- a) w rzędzie;
- b) w kolumnie dwójkowej;
- c) w kolumnie trójkowej;
- d) w kolumnie czwórkowej.

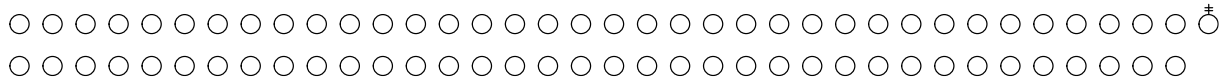

Rys. 4. Ustawienie plutonu w ugrupowaniu marszowym z zaznaczeniem dowódców sekcji:
a) w rzędzie;
b) w kolumnie dwójkowej;
c) w kolumnie trójkowej;
d) w kolumnie czwórkowej.

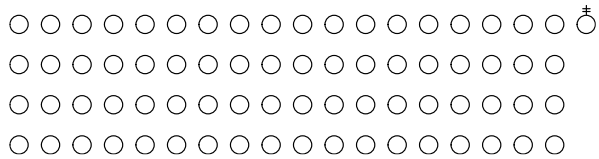
Załącznik nr 21

Schematy ustawienia kompanii

a)

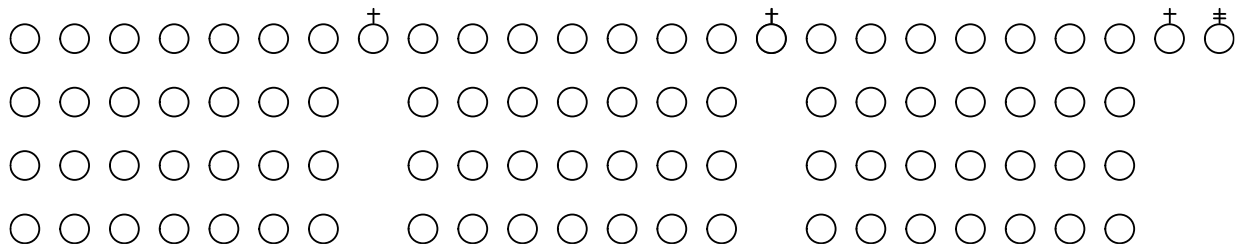
b)

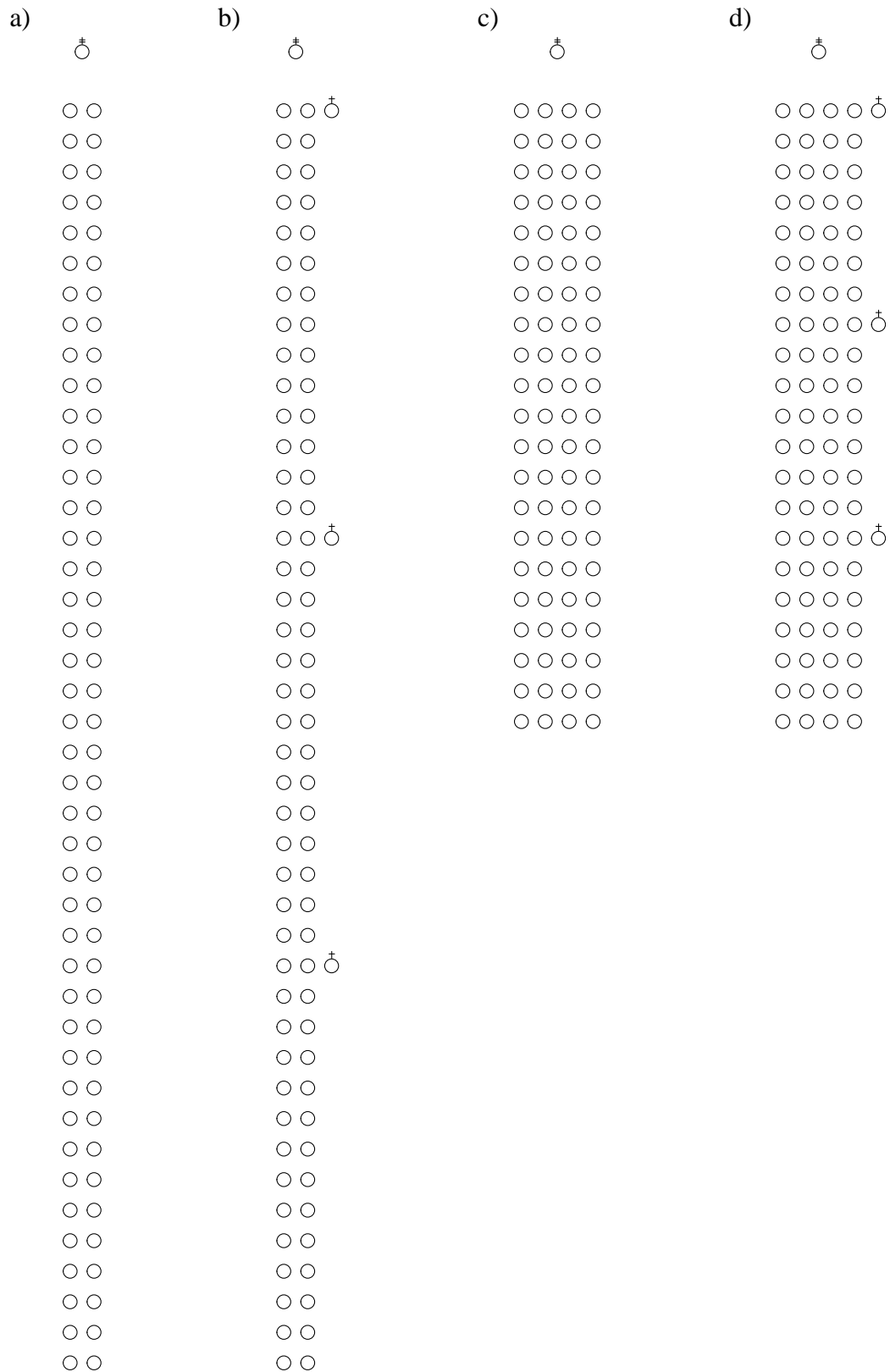
Rys. 1. Ustawienie kompanii w ugrupowaniu rozwiniętym:

a) w dwuszerze;

b) w czwórszerze.

Rys. 2. Ustawienie kompanii w ugrupowaniu rozwiniętym (w czwórszerze) z zaznaczeniem dowódców plutonów.

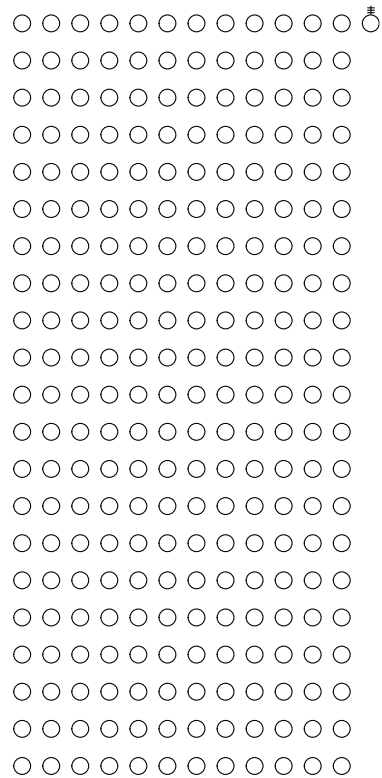
Rys. 3. Ustawienie kompanii w ugrupowaniu marszowym:

- a) w kolumnie dwójkowej;
- b) w kolumnie dwójkowej z zaznaczeniem dowódców plutonów;
- c) w kolumnie czwórkowej;
- d) w kolumnie czwórkowej z zaznaczeniem dowódców plutonów.

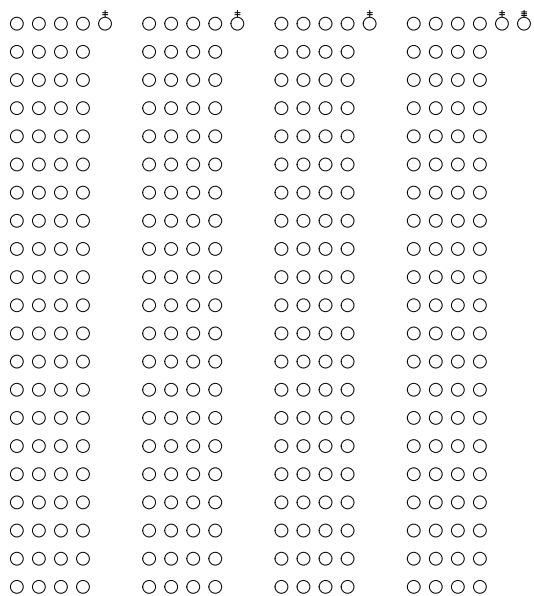
Załącznik nr 22

Schematy ustawienia batalionu

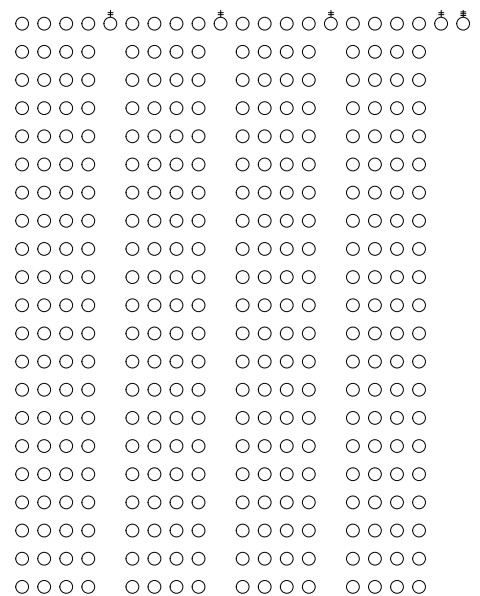

Rys. 1. Przykładowe ustawienie batalionu w ugrupowaniu marszowym (w kolumnie dwunastkowej).

a)

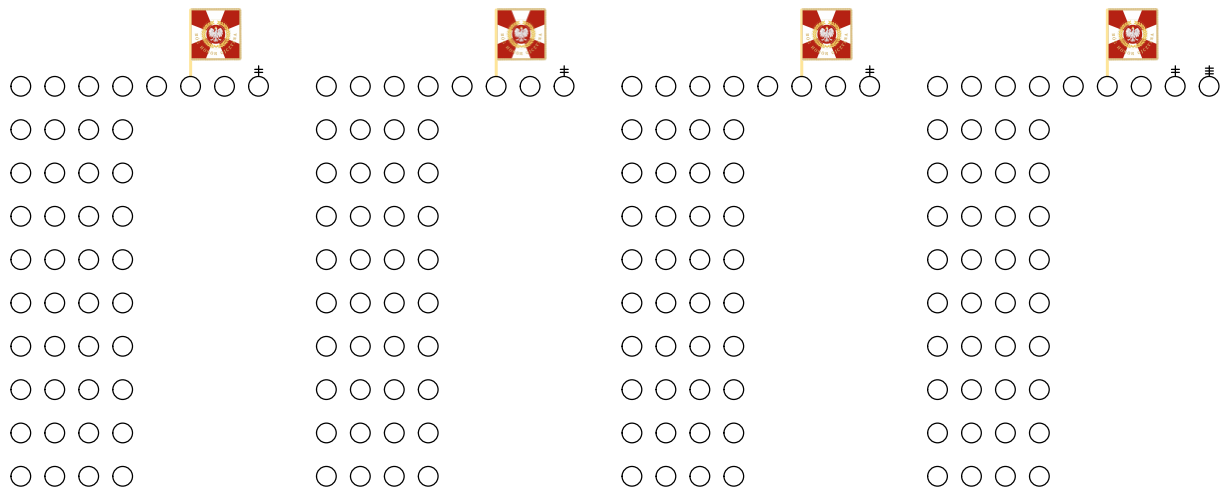

b)

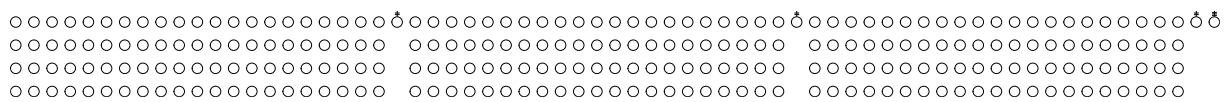
Rys. 2. Ustawienie batalionu w ugrupowaniu rozwiniętym w linii kolumn kompanii:

- a) z przerwami między poszczególnymi kompaniami;
- b) bez przerw między poszczególnymi kompaniami.

Rys. 3. Ustawienie batalionu w ugrupowaniu rozwiniętym w linii kolumn kompanii z pocztami sztandarowymi wchodzącymi w skład poszczególnych kompanii.

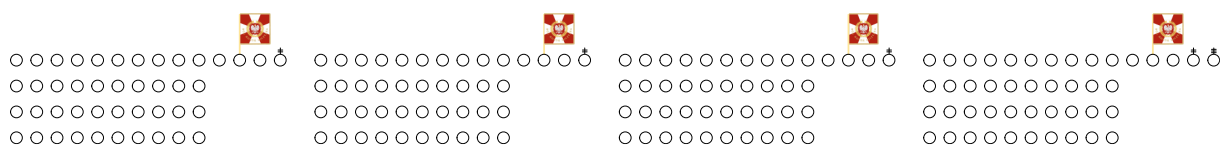
a)

b)

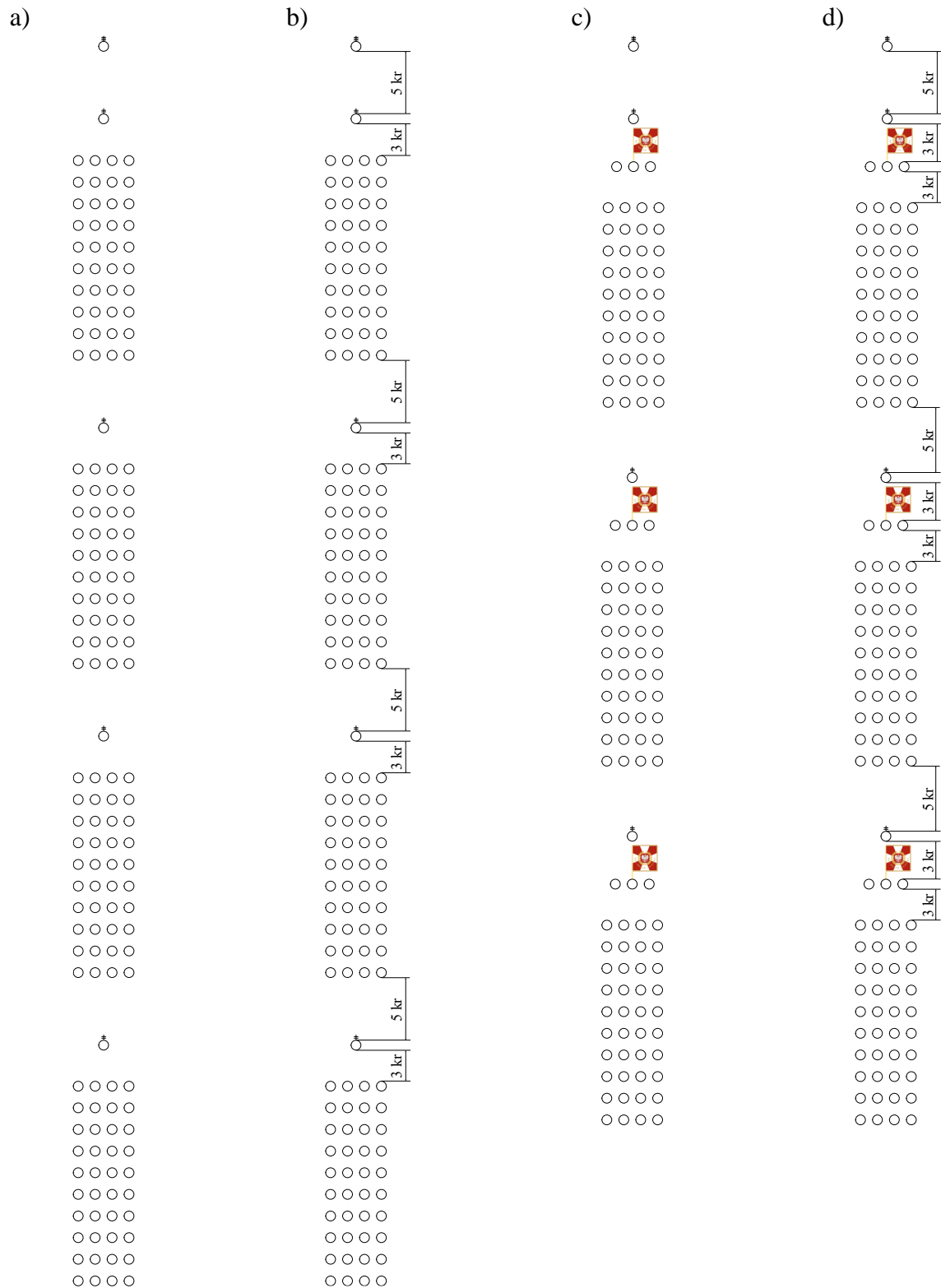

c)

Rys. 4. Ustawienie batalionu w ugrupowaniu rozwiniętym w czwórszeregu:

- a) bez pocztów sztandarowych – bez przerw między poszczególnymi kompaniami;
- b) bez pocztów sztandarowych – z przerwami między poszczególnymi kompaniami;
- c) z pocztami sztandarowymi wchodzącymi w skład poszczególnych kompanii.

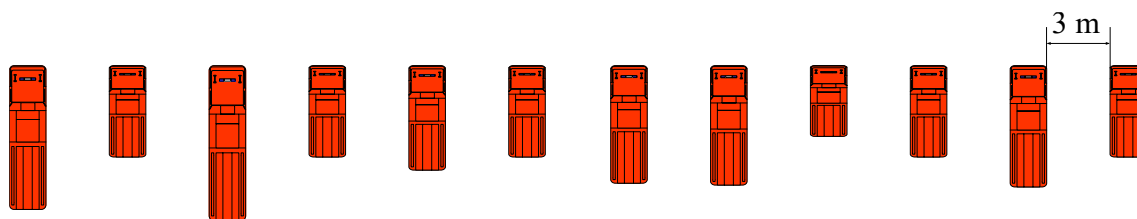
Rys. 5. Ustawienie batalionu w ugrupowaniu marszowym:

- a) bez pocztów sztandarowych;
- b) bez pocztów sztandarowych z zaznaczonymi odległościami;
- c) z pocztami sztandarowymi wchodzącymi w skład poszczególnych kompanii;
- d) z pocztami sztandarowymi wchodzącymi w skład poszczególnych kompanii z zaznaczeniem odległości.

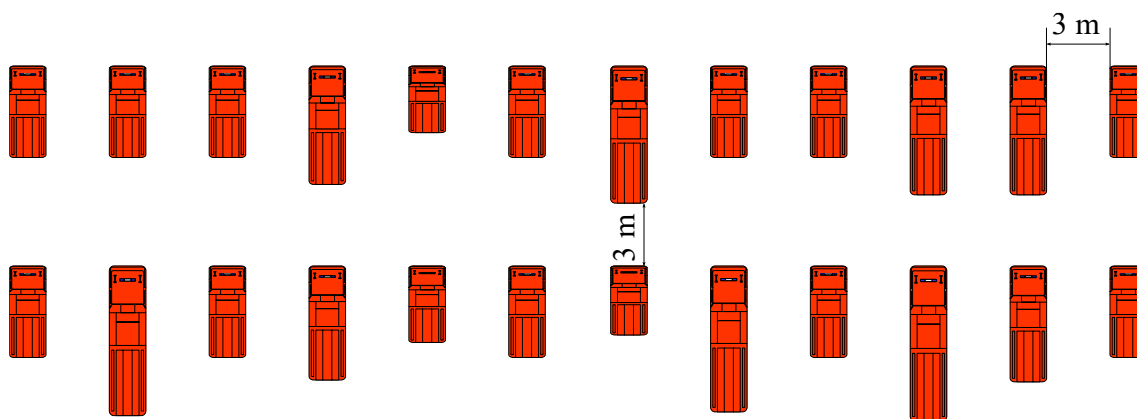
Załącznik nr 23

Schematy ustawienia pojazdów pożarniczych

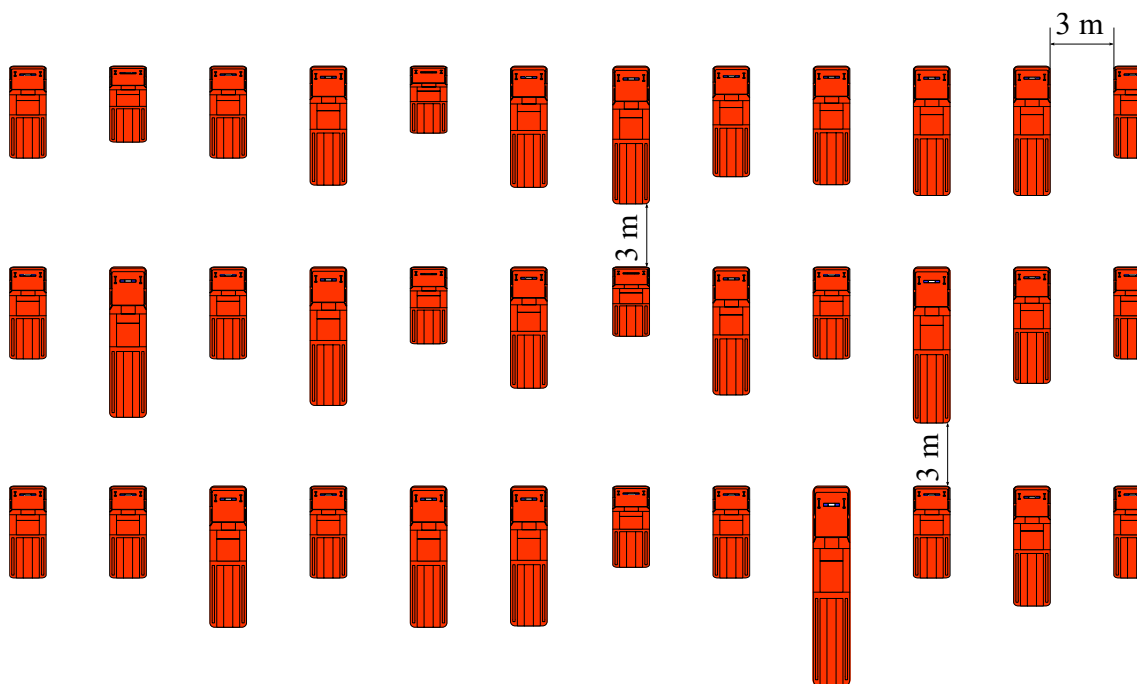
a)

b)

c)

Rys. 1. Ustawienie pojazdów pożarniczych w ugrupowaniu rozwiniętym:

- a) w szeregu;
- b) w dwuszeregu;
- c) w trójszeregu.

Rys. 2. Ustawienie pojazdów pożarniczych w ugrupowaniu marszowym.